

Colloquial Mongolian

An Introductory Intensive Course

Jugderiin Lubsangdorji, Jaroslav Vacek

Supplement compiled with the help of
Zdeněk Štěbeták, M.A.

Charles University in Prague, Philosophical Faculty
Institute of South and Central Asian Studies,
Seminar of Mongolian Studies
2004

The publication of this textbook was financially supported by the Grant Agency of the Czech Republic as a part of the grant No. 405/02/0820 "*Ethnolinguistic and sociolinguistic aspects of communication in Mongolian and their practical application*", a project of the Institute of South and Central Asian Studies, Philosophical Faculty, Charles University.

Reviewed by Prof. Dr. Ts. Shagdarsürü᠅᠆᠋ᠷ᠎ᠠᠭ᠎ᠠ
and Assoc. Prof. Dr. B. Sarantuya
from the National University of Mongolia.
Published by Nakladatelství TRITON
in Prague in the year 2004.
1st edition.
Designed by Václav Sinevič, Studio Marvil
Typeset Studio Marvil, s. r. o.

© J. Lubsangdorji and Jaroslav Vacek 2004

ISBN 80-7254-608-2

Агуулга

Contents

Introduction |vii

Abbreviations |viii

Толь |1
Vocabulary

Нэмэлт үг, холбоо үг |21
Additional Words and Phrases

«Орчуулах»-ын хариу |35
Key to translations into Mongolian

Эгшиг зохицох ёсны хүснэгт |45
Table of vowel harmony

Үйл үгийн нөхцөлийн орлого |47
Tables of Verb Classes

Хэл зүйн нэр томъёоны хэлхээс |53
Index of Grammatical Terms

Бүтээвэр, хэлзүйжсэн үг, сул үгийн хэлхээс |57
index of morphemes and grammatical words and particles

Чухалтай ном зүй |61
Select Bibliography

Introduction

This Supplement is intended to help students when learning according to our textbook. We start with a full list of the Vocabulary of the lessons arranged alphabetically, then follow Additional words and phrases related to the topics of the individual lessons (beginning from Lesson 3). The fourth part contains a key to the translations into Mongolian. Next follow three tables, viz. a Table of vowel harmony and two complementary Tables of the verb classes, which may help in the correct formation of the individual grammatical forms (especially converbs, but also other forms). The grammatical index includes two lists, a list of names of grammatical forms and a list of morphemes, grammatical words and particles, which should help with cross-referencing. Finally we add a short list of select bibliography of grammars, textbooks and dictionaries to be used for further study.

We should like to thank Mr. Zdeněk Štěbeták, M.A., for offering us invaluable technical help in compiling this Supplement and particularly for the alphabetic arrangement of the vocabulary and for making the excerpts for the grammatical indexes.

Authors

Abbreviations

Abl.	ablative
adj.	adjective
adv.	adverb
Acc.	accusative
D.-L.	dative locative
excl.	exclusive
G.	genitive
honor.	honorific
incl.	inclusive
Instr.	instrumental
Nom.	nominative
pcl.	particle
pl.	plural
post.	postposition
sing.	singular
Soc.	sociative
Voc.	vocative

Verb classes (in vocabulary and grammar)

Г + a number consonant class (= гийгүүлэгч)

Э + a number vowel class (= эгшиг)

This vocabulary lists words as they appear in the individual lessons (the number of the respective lesson is in brackets). Polysemic forms are mostly numbered in the same manner as it is done in the Mongolian–English Dictionary by Gombojab Hangin (1986). Asterisks after verb forms indicate exceptions from the expected form of the respective verbal class.

А

- аа тийм үү? oh, is that so? (4)
 аав (= ав) father (4)
 аажимдаа slowly, gradually (13)
 аарц (ан) curds from sour milk (6)
 ааш character, temperament, manners (13)
 ааштай having a certain character; ill-tempered, ill-mannered (13)
 ав- (Г5) (авч, авах, авна) to take, to buy; to receive (from; with Abl.) (4)
 аваач- (Э2.3) (аваачиж, аваачих, аваачна) to remove, carry away (12)
 авгай married woman; wife (coll.) (4)
 аврага, аварга champion (10)
 автомат (нийтийн) утас telephone booth (15)
 авхуул- (Г1) (авхуулж, авхуулах, авхуулна) to have s.th. taken, removed (11)
 авчир- (Э2.4) (авчирч*, авчрах, авчирна) to bring (4)
 авьяас talent, gift (8)
 агаар air, atmosphere (10)
 аж ахуй economy (13)
 ажил work, job (3)
 ажил явуул- to do work, perform work (office jargon) (14)
 ажилчин worker (4)
 айл family; household; group of yurts (4)
 айлга- (Э2.1) (айлгаж, айлгах, айлгана) to frighten, scare (12)
 айлтга- (Э2.1) (айлтгаж, айлтгах, айлтгана) to speak respectfully (13)
 академи Academy (15)
 албагүй (it is) not necessary (15)
 албан газар office; authority (also: official building) (15)
 албатай (it is) necessary (15)
 алга is not; no; there is no(t) (7)
 алга (н) palm of hand (9)
 алга таш- (Э2.3) (ташиж, таших, ташина) to clap one's hands, applaud (9)
 алдаа (н) mistake, error (9)
 алдар name (honor.); fame (2)
 алт (ан) gold (10)
 алчуур cloth, scarf; duster (1)
 аль зэрэг (to) what degree (2)
 аль хир (хэр) (to) what degree (2)
 аль хэдийн(ээ) long ago (15)
 аль which (2)
 ам (ан) mouth; mountain pass, narrow mountain valley (6)
 амар- (Э2.4) (амарч*, амрах, амарна) to rest, to relax (4)
 амар peace, quiet; well-being, good health; leisure (13)
 амархан easy, simple; easily (2)
 амбаар storeroom (15)
 амбулатори out-patients clinic (11)
 амгалан peace; well-being (13)
 амгаланг айлтга- (Э2.1) salute respectfully, send greetings (also through s. o.) (13)
 америк America, American (2)
 амжилт success (10)
 амны алчуур serviette (6)
 амралт vacation, leave; rest, relaxation; spa (5)
 амрыг айлтга- (Э2.1) to greet (13)
 амрыг эр- (Э2.1) (эрж, эрэх, эрнэ) to greet (13)

амьдар- (Э2.4) (амьдарч*, амьдрах, амьдарна) to live (4)
амьдрал life (9)
амьсгал- (Э2.4) (амьсгалж, амьсгалах, амьсгална) to breathe (11)
амьтан animal, living creature (9)
анагаах ухаан science of medicine; medicine (14)
ангай- (Э1) (ангайж, ангайх, ангайна) to open (the mouth) (11)
анги class; group (1); part (of a film) (9)
англи English (2)
анх (удаа) (for) the first time (10)
анхаар- (Э2.4) (анхаарч*, анхаарах, анхаарна) to pay attention, bear in mind (12)
ар back, rear (12)
арай barely, scarcely; not quite; not yet (+ neg.) (12)
ард (G.) at the back side of; to the north of (15)
ард people (the masses) (8)
ард түмэн people; the masses (9)
ардын зураач national artist (painter) (8)
арьс (ан) skin (11)
арьстан race; 'having the skin (white, black etc.)' (11)
асуу- (Э1) (асууж, асуух, асууна) to ask (4)
асуулт question (1)
атлетик athletics (10)
ах elder brother (4)
ах дүү brothers and sisters (4)
ахлагч foreman, team leader (10)
ач grandson, granddaughter (son's child) (4)
ач охин granddaughter (4)
ачаар (G.) thanks to, owing to (14)
ашгүй quite good, excellent (13)
ашигла- (Э 2.1) (ашиглаж, ашиглах, ашиглана) to utilize, make use of (14)
аяга (н) cup, bowl (3)
аялгуу (н) melody, (also: pronunciation) (9)
аятайхан agreeable, pleasant, nice (3)

Б

баарман barman, waiter (15)
бар sports team (10)
бага small, little (4)
багад- 1. (Г4) (багадаж*, багадах, багадна) to be small (7)
багад- 2. (Э2.2) (багадаж, багадах, багадна) to be too small or little (7)
багасга- (Э2.1) (багасгаж, багасгах, багасгана) to make smaller (12)

багш teacher (1)
бай- 1. (Э1) (байж, байх, байна) to be, to exist (1)
бай- 2. (Э1) (байж, байх, байна) to stop, cease (15)
байгалийн natural (8)
байгаль nature (8)
байгуулга, байгууллага organisation, institution (15)
байнга permanent(ly), regular(ly) (12)
байр (ан) flat, apartment; residence (2)
байр эзэл- (Э2.4) (эзэлж, эзлэх, эзэлнэ) to win a place (10)
байрла- (Э2.1) (байрлаж, байрлах, байрлана) to occupy (a place) (10)
байтугай not to mention...; let alone... (6)
байцгаа- (Э1) to be (about more individuals) (2)
байшин (р) building, house (3)
банш (ин) meat dumpling (6)
бар (баар) bar (6)
бараа (н) goods, merchandize (7)
бараг almost, nearly (5)
барилга building (i.e. house); construction (7)
баримтат documentary (9)
баруун right (hand, leg) (10)
барь- (Э2.4) (барьж, барих, барина) to hold in the hand, grasp, seize (6)
бас also, too; still (1)
батал- (Э 2.4) (баталж, батлах, батална) to confirm (14)
баян rich (13)
баяр festivity, celebration; joy (10)
баярла- (Э2.1) (баярлаж, баярлах, баярлана) to be glad or happy; to be thankful to (with Dat.-Loc.) (6)
баярлалаа thank (you)! (3)
баяртай бай- to be happy, glad (9)
баяртай good-bye (3)
бид (эн) we (1)
бие body; health (3)
бие засах газар toilet, W.C. (3)
биеийн тамир sport, physical training (10)
биеийн тамирын ордон sports palace (10)
биз дээ is it not? (8)
бий is, are, exist(s) (1)
билет ticket (8)
битгий (= битий) don't (prohibitive negative particle before imperative) (4)
битүү firmly closed, shut (also about full nose) (11)
битүүр- (Э2.4) (битүүрч*, битүүрэх, битүүрнэ) to be closed, obstructed, stopped up (11)

бич- (Э2.3) (бичиж, бичих, бичнэ) to write (5)
бичвэр text (1)
бичгийн машин typewriter (12)
бичгийн ширээ (н) (writing) desk (3)
бичиг writing, script (3)
бичүүл- (Г1) (бичүүлж, бичүүлэх, бичүүлнэ) to have s.th. written (11)
биш not (1)
богино short (2)
богиновтор rather short (12)
богинод- 1. (Г4) (богинодож**, богинодох, богинодно) to be short (7)
богинод- 2. (Э2.2) (богинодож, богинодох, богинодно) to be too short (7)
бод- (Э2.2) (бодож, бодох, бодно) to think, reflect (9)
бокс boxing (10)
бол- (Г1) (болж, болох, болно) to become, to be (4)
бол particle used after the foregrounded subject (6)
болго- (Э2.1) (болгож, болгох, болгоно) to make or turn s.th. into s.th. (12)
болгон (encl.) each, every (9)
боловсор- (Э2.4) (боловсорч*, боловсрох, боловсорно) to ripen (13)
боловсрол education; training (8)
боловсрол олго- (Э 1) (олгож, олгох, олгоно) to provide education (14)
боловч though (6)
боллолтой possibly, very likely (15)
болон and (lit. 'having become')(9)
болохоор because (6)
боль- (Э2.4) (больж, болих, боино) to stop doing something (15)
боов (он) pastry, cake (7)
бороо (н) rain (13)
бос- (Г3) (босч, босож**, босох, босно) to get up; to rise (5)
бөглө- (Э2.1) (бөглөж, бөглөх, бөглөнө) to fill (the tooth) (11)
бөгөөд and (lit. 'having become')(9)
бөгсөн бие lower part of the body (10)
бөмбөг (өн) ball (10)
бөөр (өн) kidney (11)
бөөрөнцөг the shot (for shot put) (10)
бөх wrestler; strong, robust (10)
буд- (Э2.2) (будаж, будах, будна) to paint, dye (12)
будаа (н) grain; semolina (6)
буйдан divan (3)
булчин muscle (10)
буруу wrong; error, mistake (10)

бурхан 1. the Buddha; 2. a statue of the Buddha; 3. a deity (15)
бус (following the qualified word) not; (is) not (14)
бусад the others, the rest; excepting, besides (Abl.) (8)
бутархай crumbled, crushed; small change (money) (7)
буу- (Э1) (бууж, буух, бууна) to descend, dismount (horse) get off (bus etc.) (15)
буудал stop, place of stopping, station (bus, tram); landing (2)
бууз (ан) a kind of steamed meat dumpling (6)
буулга- (Э2.1) (буулгаж, буулгах, буулгана) to let down, cause to come down; to lower; to unload (12)
буур- (Э2.4) (буурч*, буурах, буурна) to diminish, decline (11)
буц- (Э2.2) (буцаж, буцах, буцна) to go back, return (9)
буцал- (Г1) (буцалж, буцлах, буцална) to boil (6)
бушуу (хан) (rather) quick(ly), rapid(ly) (15)
бүгд all, everybody; in all (5)
бүгд найрамдах улс republic (15)
бүгчим sultriness; sultry (13)
бүдүүн large, big; gross, rough (11)
бүдүүн гэдэс large intestines (11)
бүжиг dance (9)
бүжгийн жүжиг ballet (9)
бүжигчин ballet dancer; dance (9)
бүл (гэр бүл) family, members of a family (4)
бүр each, every (encl.) (3)
бүрэн all, everything; complete(ly), full(y) (2)
бүрэн бус incomplete (14)
бүсгүй young woman (4)
бүстэй man, male (used as attribute) (4)
бүт- (Э2.2) (бүтэж, бүтэх, бүтнэ) to consist of, be made up of (11)
бүтэн whole, complete (5)
бүтэн сайн өдөр Sunday (5)
бүтээл product, work, creation (8)
бүтээлэг covering; bedspread (3)
бүх all, whole (11)
бүхэлдээ in total, completely, as a whole (15)
бүхэн (encl.) all, each (9)
бэ? interrogative particle (1)
бэлтгэ- (Э2.1) (бэлтгэж, бэлтгэх, бэлтгэнэ) to prepare (10)
бэлтгэл preparation (10)
бэлхүүс (эн) waist (11)
бэлчээр pasture, grazing grounds (13)
бэлэг 1. gift, present
бэлэг дурсгал souvenir, small present (7)

бэлэн ready, prepared (7)
бэх ink (3)

В

вэ? interrogative particle (1)

Г

гадаа (adv.) outside (4)
гадаад foreign; abroad (8)
гадна (Abl.) apart from, besides (11)
газар place, locality; earth, land; office (3)
газар дэлхий the world, earth (13)
гайгүй not (too) bad, tolerable; tolerably (11)
гайхалтай wonderful, astonishing (9)
гайхамшигтай marvelous, admirable (8)
гал fire (3)
гал зуух (ан) stove, fireplace (3)
гал зуухны өрөө (н) kitchen (3)
гал тогоо (н) stove, fireplace (3)
галт гэрэг train (14)
ганц alone; single, lonely; singular, only (8)
ганцаараа alone, solitarily (4)
гар- (Г2) (гарч, гарах, гарна) to go out, to leave (4); to appear (goods in shops) (7)
гар hand (5)
гар бөмбөг (өн) volleyball (10)
гарга- (Э2.1) (гаргаж, гаргах, гаргана) to make out, distinguish (8); to take out, release (11)
гариг (гарар) day of the week; planet (5)
гарын үсэг signature (8)
гашуун bitter (11)
герман German (2)
гимнастик gymnastics (10)
гоёл чимэглэл adornments, costume jewelry, decoration (7)
гоёчил- (Э2.4) (гоёчилж, гоёчлох, гоёчилно) idealize, paint in glowing colours (9)
гол 1. river (2)
гол 2.a centre, middle, (core, nucleus; the aorta) (9)
гол 2.b axle, axleshaft; spindle (12)
гол 2.c main, chief, central, pivotal, essential (9)
голдуу mainly, chiefly (6)
голын суудал a seat in the middle (9)
грамм gram (7)
гуай Mr., Mrs. (honor.) (4)
гуанз (ан) canteen; restaurant (6)
гудамж (ин) street, lane (7)

гулга- (Э2.1) (гулгаж, гулгах, гулгана) to glide; to skate (10)
гулгалт (уран гулгалт) skating (figure skating) (10)
гурав (гурван) three (1)
гурил flour; noodles (6)
гутал shoe(s), boot(s) (7)
гүй- (Э1) (гүйж, гүйх, гүйнэ) to run (10)
гүйлт run, race (10)
гүүр bridge (15)
гэ- (гэдэг) to say, speak (which is called) (2)
гэвч but; however (1)
гэвчиг (= гэвч) but, however (9)
гэгдсэн the so-called (15)
гэдэс (эн) stomach, abdomen; intestines (11)
гэмтэл damage, injury; defect; section of injuries (11)
гэр the Mongolian yurt; a dwelling place (3)
гэр бүл family, family members (4)
гэрчилгээ certificate, (school) report (14)
гэрэл light, a beam of light (7); X-ray apparatus (11)
гэрэл зураг photograph (7)
гэх мэт (г.м.) and so on; etc. (1)
гэхдээ but, however (9)

Д

даа4 an emphatic particle (4)
даавуу (н) cloth, textile (3)
даалгавар task; homework (4)
даам draughts (10)
даан ч (дан ч) unfortunately, I am afraid... (9)
даар- (Э2.4) (даарч*, даарах, даарна) to feel cold, shiver (13)
давс (ан) salt (6)
давсар urinary bladder (11)
давт- (Э2.2) (давтаж, давтах, давтана) to repeat (5)
давхар storey, floor (3)
дагуу (G.) according to (11); along, alongside of (15)
дадлага praxis (13)
дайралд- (Э2.2) (дайралдаж, дайралдах, дайралдана) to encounter, run into one another (7)
далай sea, ocean (15)
дамжаа (н) = курс class, course (4)
дампуур- (Э2.4) (дампуурч*, дампуурах, дампуурна) to go bankrupt (15)
данх (ан) teapot (6)
дар- (Э2.4) (дарж, дарах, дарна) to press down, squeeze; oppress (12)

дараа (G.) after (5)
дараа (r) next, following; afterwards, later (6)
дараа нь afterwards, then (4)
дараагаар нь afterwards, then (4)
даралт (ан) pressure (11)
дарга chief, director, manager (14)
дасгалжуулагч coach, trainer (10)
дахиад, дахин again, anew (8)
диван [= буйдан] divan (3)
диплом diploma (14)
дипломын зохиол / ажил thesis (e.g. for M.A.) (14)
долоо хоног week (5)
доод lower, bottom, subordinate (7)
дор [= доор] (G.) below, under (3)
дотор (G.) inside, within (3); in the course of (8)
дотрын эмч internist (11)
дөрвөлжин square (geom. form); rectangular (12)
дөрөв (дөрвөн) four (1)
драмын театр dramatic theatre (9)
дугаар number (3)
дугаар / дүгээр (-р) suffix of ordinal number (1)
дугтуй envelope (7)
дугуй bicycle; wheel (10)
дулаан (дулаахан) warm (1)
дулаар- (Э2.4) (дулаарч*, дулаарах, дулаарна) to warm up (weather) (13)
дулаац- (Э2.2) (дулаацаж, дулаацах, дулаацна) to warm oneself (e.g. by the fire ~ галд) (13)
дунд (G.) in the middle, between, among (7)
дунд middle, medium (2)
дундаж average; (middle size) (13)
дурд- (Э2.2) (дурдаж, дурдах, дурдана) to mention (9)
дурсгал memory, souvenir (7)
дуртай / дургүй liking, willing(ly) / dislike, unwilling(ness), unwillingly (6)
дутуу insufficient, incomplete; missing, short of (5)
дуу (н) song (9); thunder; (sound, noise) (13)
дуу хураагуур (магнитфон) tape recorder (12)
дууд- (Э2.2) (дуудаж, дуудах, дуудна) to call; summon (11)
дуул- (Э2.4) (дуулж, дуулах, дуулна) to sing; to hear (9)
дуурь opera (9)
дуус- (Г3) (дуусч, дуусах, дуусна) to finish, to stop (4)
дуучин singer (9)
дух forehead (10)

дүн (r) mark (at school); sum, total (14)
дүрслэх урлаг fine arts (8)
дүү younger brother or sister (4)
дэвтэр exercise-book, copybook (1)
дэлгүүр shop, store, market (7)
дэлгэр- (Э2.4) (дэлгэрч*, дэлгэрэх, дэлгэрнэ) to spread, develop (10)
дэлгэц (эн) movie screen (9)
дэлхий earth, world (9, 13)
дэр (эн) pillow, pad (3)
дэргэд (G.) at, by, near, by the side of (3)
дээд upper, superior, highest (2)
дээл Mongolian long coat (7)
дээр (G.) on, upon, on top of (3)
дээр better; superior (7)
дээш (G.) above, higher than; up(wards) (15)
дээш (ээ) up(wards) (7)

Е

ер нь generally, in general (6)
ердийн [jördi:n] general, ordinary (2)
ерийн, ердийн ordinary, black-and-white (photograph) (12)
ерөнхийлөгч president (15)
ерөөл (good) wishes (14)
есөн зуун хорь (920) nine hundred and twenty (6)

Ё

ёстой 1. real, proper (9)
ёстой 2. obliged to (after future verbal noun) (8)

Ж

жаахан little, small; a little, a few (2)
жижиг small, little (2)
жижиг бараа (н) small articles; fancy goods; haberdasher's (7)
жижүүр porter, gate-keeper; person on duty (7)
жил year (2)
жимс (эн) fruit (6)
жимсний ундаа (coll. variant: **жимсийн ундаа**) fruit juice, lemonade (6)
жин (hot) water bottle (халуун жин) (11)
жишүү slanting, oblique; obliquely (12)
жишээ нь for example (8)
жишээлбэл for example (9)
жолооч driver (4)

жор medical prescription, recipe (11)
жорлон (r) latrine, toilet (3)
журам rules, order, principle (14)
жүжиг play (in theatre) (9)
жүжигчин actor, actress (9)

З

за, заа well, all right; yes (3)
заавал for certain, must (9)
зав free time (5)
завгүй (having) no time, busy (5)
завсарла- (Э2.1) (завсарлаж, завсарлах, завсарлана) to interrupt, make a break (5)
завсарлага intermission, break (5)
завтай (to be) free, (to have) free time (5)
загас (ан) fish (6)
загвар pattern, mold; form; model (8)
задал- (Э2.4) (задалж, задлах, задална) to dismantle (an instrument) (12)
задгай мөнгө loose change (7)
зай space, gap, interval (11)
зайтай having space, distant (11)
залуу young (2); young man, youth (4)
зам way, path (7)
зан heel (of a shoe) (12)
зар- (Э2.4) (зарж, зарах, зарна) to sell (7)
зарим some, a certain (8)
заримдаа sometimes (5)
зарлал poster; announcement (9)
зарлам / реклам advertisement (7)
зарламд- (рекламд-) (Э2.2) (зарламдаж, зарламдах, зарламдна) to advertise (7)
зас- (Э2.5) (засаж, засах, засна) to repair, fix, improve (3)
засар administration, authority, government (9)
засвар repair(s) (12)
засварчин repairman (12)
засгийн газар government office, the seat of government (15)
засуул- (Г1) (засуулж, засуулах, засуулна) to have s.th. repaired (12)
зах (ан) 1. edge, border, outskirts, suburb; collar (12)
2. market (7)
захал- (Э2.4) (захалж, захилах, захална) to cut into shape (hair); trim (12)
захиа (н), захидал letter (7)
захиал- (Э2.4) (захиалж, захиалах, захиална) to order, place an order (6)
захиалга subscription, order (8)
захиргаа (н) administration, management (15)

зогс- (Э2.5) (зогсож, зогсох, зогсоно) to stop, come to a halt (15)
зоогло- (Э2.1) (зооглож, зооглох, зооглоно) to eat, drink (honor.) (9)
зохио- (Э1) (зохиож, зохиох, зохионо) to compose, write (8)
зохиол writing, literary creation (8)
зохь- (Э2.3) (зохиж, зохих, зохино) to fit, suit (dress etc.) (7)
зочид буудал hotel (2)
зочин, зочид guest(s) (2)
зочны өрөө (н) drawing room (3)
зөв correct(ly), proper(ly) (3)
зөвхөн only, just (5)
зөвшөөр- (Э2.4) (зөвшөөрч*, зөвшөөрөх, зөвшөөрнө) to approve, permit, agree to (11)
зөр- (Э2.4) (зөрж, зөрөх, зөрнө) to pass by, go past; to be at variance (15)
зун summer; in summer (9)
зур- (Э2.4) (зурж, зурах, зурна) to draw, paint (8)
зураач painter (8)
зураг picture, painting (3)
зурагт радио / телевиз television (3)
зурагчин photographer (12)
зус- (Э2.5) (зусаж, зусах, зусна) to pass the summer (13)
зуслан (r) summer camp; summer cottage (13)
зуух (ан) stove (3)
зүгээр ordinary, common; 'quite all right'; free, gratis (3)
зүйл item, article; kind, sort; category (11)
зүйтэй proper, right, correct(ly) (10)
зүлэг lawn, green meadow (15)
зүрх (эн) heart (11)
зүү (н) needle; hand (of a watch) (12)
зүүн left (hand, leg) (10)
зэрэг I.a rank; title; degree (10)
зэрэг I.b grade, ranking, level (2); бара зэрэг a little (5)
зэрэг 2.d and others, and so forth (L2, Gr. 13)
зэрэгц- (Э2.2) (зэрэгцэж, зэрэгцэх, зэрэгцэнэ) to be parallel to, to be on the same level (15)
зээ grandson, granddaughter (daughter's child) (4)
зээрэнцэг discuss (10)

И

ид- (Э2.2) (идэж, идэх, иднэ) to eat (5)
идэжүүхюм (ан) something to drink and eat (7)
идээ (н) food (6)

ийм such, so; thus (7)
 ийшээ hither, in this direction (3)
 ил захидал postcard (7)
 илбэ [eliv, iliv] magic; sleigh of hand (9)
 илгээлт packet, parcel (7)
 илтгэл report; paper (14)
 илтгэл тавь- (Э 2.4) to read a paper (14)
 илүү too much (many), excessive, extra (8)
 ингэ- (Э2.1) (ингэж, ингэх, ингэнэ) to do
 thus, in this way (8)
 инженер engineer (4)
 инээдэмт (инээдмийн) жүжиг comedy (9)
 ир- (ирэ-, Э2.4) (ирж, ирэх, ирнэ) to come,
 arrive (2)
 их big, large, great; very (2)
 их дэлгүүр department store (7)
 их сургууль University (2)
 ихэнх for the most part (9)

К

кармаа (н) pocket (coll.) (12)
 карт card (11)
 картын өрөө card-index, files (11)
 касс (ан) cash; booking office (7)
 кило [xil], [xɛl] kilogram (7)
 километр kilometre (2)
 кино (н) cinema; motion picture, film (5)
 кино зохиол screenplay, script (9)
 кино зураг ав- to shoot a film (9)
 кинотеатр cinema (9)
 коллеж college (4)
 коммунист дэглэм communist regime (9)
 компани company (4)
 консерв canned, tinned goods (7)
 концерт concert (9)
 костюм (ан) suit of clothing (12)
 кофе (н) coffee (6)
 курс course, class (4)

Л

л intensifying pcl.; alone, only, just (2)
 лав sure(ly), certain(ly) (15)
 лам lama, a Buddhist monk (8)
 лимбэ flute (9)
 ломбод- (Э2.2) to fill (teeth) (11)
 (ломбодож, ломбодох, ломбодно)

М

магадгүй possibly, perhaps (11)
 май! Here! Take it! Here you are! (7)
 мал cattle, livestock (6)
 малгай hat, cap (7)
 малчин herdsman (4)
 манай our (excl.) (1)
 манж Manchu (14)
 маргааш tomorrow (5)
 марк postage stamp (7)
 март- (Э2.2) (мартаж, мартаx, мартана)
 to forget (10)
 мах (ан) meat (5)
 маш very, very much (2)
 машин automobile, car (10)
 машинд- (Э2.2) (машиндаж, машиндах,
 машиндана) to work, cut with
 a machine (12)
 медаль medal (10)
 метр meter (2)
 миний my (1)
 минут minute (5)
 минь (encl.) my (4)
 мод (он) tree; wood, piece of wood (3)
 монгол Mongolian (1)
 морин хуур a string instrument (of the size
 of a cello) (9)
 морь (ин) horse (10)
 мотоспорт motor sport (10)
 мотоцикл motorcycle (10)
 мөн also, again (5); and also (14)
 мөнгө (н) money; silver (6)
 мөнгөний нярав cashier (6)
 мөр (өн) shoulder (10)
 мөрөөд- (Э2.2) (мөрөөдөж, мөрөөдөх,
 мөрөөднө) to long for, miss (15)
 мөс (өн) ice (13)
 музей museum (8)
 муу bad; evil; of poor quality (2)
 мухлаг kiosk (7)
 мэд- (Э2.2) (мэдэж, мэдэх, мэднэ)
 to know, understand; to come to know (2)
 мэдрэл consciousness; feeling (11)
 мэдээ (н) news, information; report,
 message (7)
 мэдээлэл information, report (15)
 мэргэжил specialization (9)
 мэс засал operation (11)
 мэт as, like; such as (10)

рекламд- (зарламд-) (Э2.2) (рекламдаж, рекламдах, рекламдна) to advertise (7)
ресторан restaurant (6)
руу / рүү ≈ луу / лүү to, towards (4)

С

саад obstacle; difficulty; disturbance (12)
саарал grey (12)
саатуул- (Г1) (саатуулж, саатуулах, саатуулна) to hinder, dealy, prevent; disturb (12)
сав (ан) 2. womb, uterus (11)
сав (ан) 3. vessel, receptacle (3)
сав суулга (н) utensils (3)
сав угаагч washer, scullery maid (6)
савх (ан) chopsticks (6)
савхи (н) morocco leather made from goatskin; saffian leather (12)
сагсан бөмбөг(өн) basketball (10)
сайд minister (15)
сайн good, fine; well (2)
сайхан nice(ly), beautiful(ly) (2)
салбар branch, section; sector; faculty (14)
салхи (н) wind (11)
салхил- (Э2.4) (салхилж, салхилах, салхилна) to blow (the wind) (13)
салхинд цохиул- to catch cold (in the wind) (11)
сам comb (12)
самар cedar nut (13)
самбар blackboard (1)
самбарын алчуур duster for the blackboard (1)
самна- (Э2.1) (самнаж, самнах, самнана) to comb (12)
сан (postp.) conditional particle (8)
санаа (н) thought, thinking; idea (13)
санаатай intending to (after future verbal noun in -x) (9)
санагд- (Э2.1) (санагдаж, санагдах, санагдана) to seem, appeal to (a person's fancy) (8)
сандал chair (1)
сансар cosmos, material world (name of a cinema) (9)
сантиметр centimetre (2)
сар month (5)
сар (ан) Moon (5)
саруул (саруулхан) clear; light (1)
сахал beard (12)
сая(хан) (quite) recent(ly) (2)
семинарын хичээл seminar (14)
соёл culture (9)

солгой left side of the body; left-handed (person); awkward (10)
солилц- (Э 2.2) (солилцож, солилцох, солилцоно) to exchange (14)
солонгос Korean(2)
соль- (Э2.4) (сольж, солих, солино) to change, exchange, substitute (12)
сонго- (Э2.1) (сонгож, сонгох, сонгоно) to choose, elect, select (12)
сонин interesting; news; newspaper (2)
сонирх- (Э2.2) (сонирхож, сонирхох, сонирхоно) to be interested in (10)
сонос-, сонс- (Г3) (соносох, сонсож**, соносох/сонсох, соносно/сонсоно) to listen (5)
спортын мастер sports master (title) (10)
суварга, суврага stupa, pagoda, tomb (15)
сувилагч nurse (11)
сунгуул- (Г1) (сунгуулж, сунгуулах, сунгуулна) to prolong (a term), postpone (8)
сур- (Г2) (сурч, сурах, сурна) to learn, study (2)
сур leather thong (archer's target) (10)
сурагч pupil (4)
суралц- (Э2) (суралцаж, суралцах, суралцана) to learn, study (in a group) (2)
сурах бичиг textbook (8)
сургалт study, learning (14)
сургалт явуул- to study, perform the study (slightly formal) (14)
сургууль school (1)
сургууль хий- to study; practice, train (10)
сургуультай амьтан performing animals (with training) (9)
сурлага learning, studies (5)
сурлагын дэвтэр (student's) record book (14)
суу- (Э1) (сууж, суух, сууна) to sit; to live (in a place), stay (2)
суудал seat (9)
суулга (н) bucket, pail (3)
сууд (ан) residence, living quarters (3)
сүм temple, monastery (8)
сүү (н) milk (5) (сүү хөөрүүл - to make milk boil) (5)
сүүл tail; end; last, final (13)
сүүлийн үеийн recent (lit.: of recent time) (9)
сүүлчийн, сүүлийн last, final; the latest, recent (9)
сэдэв theme, topic, subject (8)
сэрээ (н) fork (6)
сэрээ- (Э1) (сэрээж, сэрээх, сэрээнэ) to wake s.o. (12)
сэтгүүл journal, magazine (3)

Т

та (н) you (sg., honor.) (1)
та нар you (pl.) (1)
тааз (ан) ceiling (1)
таар- (Э2.4) (таарч**, таарах, таарна) to fit (dress, size) (7)
тааруухан not too good, mediocre (10)
тав (ан) five (1)
таваг plate (6)
тавиул- (Г1) (тавиулж, тавиулах, тавиулна) to have s.th. placed, fixed (12)
тавиур stand, shelf (3)
тавь- (тави-; Э2.4) (тавьж, тавих, тавина) to put (down); to place (4)
тагт (ан) balcony (3)
тайван peace, calmness; peaceful, calm (2)
тайл- (Э2.4) (тайлж, тайлах, тайлна) to undress; untie (11)
тайлбарла- (Э2.1) (тайлбарлаж, тайлбарлах, тайлбарлана) to explain (8)
тайлбарлагч excursion guide (8)
тайр- (Э2.4) (тайрч*, тайрах, тайрна) to cut off, clip (12)
тайруул- (Г1) (тайруулж, тайруулах, тайруулна) to have s.th. cut (12)
такси taxi (4)
тал 1.a steppe, plain; level space (10)
тал 1.b side, direction, part (7)
тал 1.c half (7)
талаар (G.) with regard to, concerning (14)
талбай (public) square (15)
талх (ан) bread (6)
тамир bodily strength, energy (10)
тамирчин sportsman, athlete (10)
тамхи (н) [tamix] tobacco; (cigarette) (7)
танай your (pl.) (1)
танилц- (Э2.2) (танилцаж, танилцах, танилцана) to get acquainted with (with Soc.) (2)
танилцуул- (Г1) (танилцуулж, танилцуулах, танилцуулна) to introduce s.o., to acquaint s.o. with (12)
танхим large hall, auditorium (7)
ганхим (уншлагын т.) hall (reading hall) (8)
таны your (sg., honor.) (1)
тань (encl.) your (4)
тань- (тани-; Э2.4) (таньж, таних, танина) to know, be familiar with (with Acc.) (2)
тар- (Э2.4) (тарж, тарах, тарна) to end, to finish (5)
тараг clabbered milk, sour milk (6)
тариа (н) 1. grain, crop (13)
тариа (н) 2. injection, inoculation (11)
тариа хий- (тарь-) to inoculate, inject (11)

тариачин farmer, peasant (4)
тариул- (Г1) (тариулж, тариулах, тариулна) to get inoculated (11)
тарь- (Э2.4) (тарьж, тарих, тарина) to sow, plant; inoculate (11)
тасаг section, department; room (3)
тасалбар (= билет) ticket (8); coupon, receipt (12)
тахиа (н) hen (6)
тахлуул- (Г1) (тахлуулж, тахлуулах, тахлуулна) to have (a shoe) soled (12)
ташаа (н) side; hip joint (12)
телевиз television (3)
температур (халуун хүйтэн) temperature (13)
техникийн их сургууль Technical University (14)
тийм (ч) so (much) (2)
тийм (ээ) yes (1)
товч (ин) 1. button (12)
товч 2. brief, short, abridged (12)
товъёг catalogue, register (8)
тогло- (Э2.1) (тоглож, тоглох, тоглоно) to play (4)
тоглолт performance (9)
тоглоом play, game, entertainment (10)
тогоо (н) kettle (3)
тогооч cook (6)
тогт- (Э2.2) (тогтож, тогтох, тогтоно) to settle, stop; decide, agree (9); (about snow) to remain (on the ground) (13)
тогтоо- (Э1) (тогтоож, тогтоох, тогтооно) to learn by heart (4)
тодорхой clear, specific, concrete (11)
тойр- (Э2.4) (тойрч*, тойрох, тойрно) to turn; to go round (15)
толгой head (10)
толь (ин) dictionary; mirror (1)
толь бичиг dictionary (1)
том big, large, tall (1)
томд- 1. (Г4) (томдож**, томдох, томдоно) to be big (7)
томд- 2. (Э2.2) (томдож, томдох, томдоно) to be too big (dress, shoes) (7)
томхон, томоохон somewhat large, big, larger, fairly large (9)
тоот number (3)
тос (он) butter; grease; oil (6); ointment, oil (also for hair) (12)
тослуул- (Г1) (тослуулж, тослуулах, тослуулна) to smear, apply grease (12)
тохилог comfortable (9)
тохой elbow (10)
төв centre, middle; central (7)
төвөд, төвд Tibetan (2)

төгрөг (₮) monetary unit (tugrig) (6)
төгс- (Г 3) (төгсч, төгсөх, төгсөнө)
 to come to an end, finish (14)
төгсгө- (Э 2.1) (төгсгөж, төгсгөх,
 төгсгөнө) to finish s.th., complete (14)
төдийгүй (postp.) not only (11)
төл newborn young animal (13)
төллүүл- (Г1) (төллүүлж, төллүүлэх,
 төллүүлнэ) to have (let) cattle produce
 young (13)
төлөвлөгөө (н) plan (14)
төлөө (G.) for the sake of; in order to (14)
төмөр зам railway (14)
төмс (өн) potato, potatoes (5)
төр- (Э 2.4) (төрж, төрөх, төрнө) to be
 born (14)
төрөл бүрийн of all kinds (10)
төрөл зүйл assortment, set (10)
төрөл kind, sort, species; birth (10)
тул, тулд (G.) for, for the sake of; in order
 to (14)
тун very, extremely (2)
тус 1.а the given; this very; this same (14)
тус 2. help, aid, assistance (12)
тус бол- to render assistance, help (12)
тус бүр each, everyone (14)
тус үзүүл- to render assistance, help (12)
тус хүргэ- id. (12)
тусал- (Э2.4) (тусалж, туслах, тусална)
 to help, aid (11)
тусам each; the more ... the more (13)
тусгай special, particular; separate (14)
тусгүй useless, unnecessary (9)
тусламж help, assistance (11)
тустай useful (11)
тутам each; the more ... the more (13)
тухай (G.) about, regarding (3)
тушаа- (Э1) (тушааж, тушаах, тушаана)
 to hand in (money), pay (12)
түлхүүр key; also (= *шифр*) shelf mark,
 label (8)
түлээ түлш firewood and fuel
 (pair word) (15)
түм (эн) ten thousand (9)
түргэн quick, rapid (11)
түргэн тусламж ambulance, first aid (11)
түрүүл- (Э2.4) (түрүүлж, түрүүлэх,
 түрүүлнэ) to be first, win a race (10)
түрх- (Э2.2) (түрхэж, түрхэх, түрхэнэ)
 to smear, anoint (12)
түү- (Э1) (түүж, түүх, түүнэ) to collect,
 to pick (fruit) (13)
түүх history (8)
ТҮЦ (түргэн үйлчилгээний цэг) kiosk
 (quick refreshment) (7)

тэг- (Э2.4) (тэгж, тэгэх, тэгнэ) to do thus,
 in that manner (3)
тэг zero (11)
тэгвэл then, in that case (6)
тэгээд then (5)
тэд (эн) they (1)
тэмцээн match, competition (10)
тэнгис sea, lake (name of a cinema) (9)
тэнгэр sky, heaven; weather (13)
тэнд there (1)
тэндэх situated there (6)
тэнхим (University) department (8)
тэнцэх to be equal to something (14)
тэр (эн) that (one) (1)
тэрүүний of that, of him (her, it); his, her, its (1)
тэтгэвэр pension; financial assistance (4)
тэтгэвэрт гар- to retire (4)
тэшүүр skates (10)

У

уг нь = ер нь generally speaking (14)
угаа- (Э1) (угааж, угаах, угаана) to wash
 (5); to develop (a film) (12)
угаагч the one who washes (6)
уд- (Э2.2) (удаж, удах, удна) to last, take
 time (6)
удаа time, instance; times (after numerals) (9)
удаан slow(ly) (8)
удалгүй before long, soon (6)
удирдаач conductor (in music) (9)
удсангүй before long, soon (6)
улаан red (2)
улирал season, quarter of a year (13)
улс people; country, state (2)
улс төр politics (8)
Улсын Их Хурал the national assembly,
 Grand Khural (15)
улсын шалгалт state examination (14)
уна- 1. (Э2.1) (унаж, унах, унана) to fall, fall
 down (12); 2. to ride, mount (a horse, etc.) (13)
унаа (н) saddle animal(s); means of
 transport (13)
унага- (Э2.1) (унагаж, унагах, унагана)
 to drop, make fall (12)
унагаа- (Э2.1) (унагааж, унагаах,
 унагаана) id. (12)
унд (ан), ундаа (н) beverage, drink (6)
унт- (Э2.2) (унтаж, унтах, унтана) to sleep,
 fall asleep (4)
унтлагын өрөө (н) bedroom (3)
унтраалга (н) electric switch (1)
унш- (Э2.3) (уншиж, унших, уншина)
 to read, recite (3)

уншигч reader (8)
унших reading (1)
уншлага reading (5)
уншлагын танхим reading room, hall (8)
урагшаа to the south (15)
уралдаан contest, competition, race (10)
уралдаант шалгалт competition; (public) competition (for a post) (14)
уран зохиол belles letters (8)
урга- (Э2.1) (ургаж, ургах, ургана) to grow, sprout (13)
ургамал plant, vegetation (13)
ургац crop, harvest (13)
урд (G.) in front of; (south, in the south) (12)
урд front (direction); south, in the south (15)
уржигдар the day before yesterday (5)
урлаг art, craft (8)
урсгал flow, stream, current (10)
ург long, length (2)
уртад- 1. (Г4) (уртдаж**, уртдах, уртадна) to be long (7)
уртад- 2. (Э2.2) (уртдаж, уртдах, уртадна) to be too long (7)
уруул lip (10)
урь- (Э2.4) (урьж, урих, урина) to invite (9)
урьдчилгаа (н) advanced payment (12)
ус (ан) water (3)
усан сан, худаг water reservoir, pool (15)
усан эм liquid medicine (11)
утас (ан) thread, wire; telephone (5)
утсаар ярь- to speak by telephone (5)
уу- (Э1) (ууж, уух, ууна) to drink (5)
уу? interrogative particle (1)
уудам spacious, vast, wide (7)
уул (ан) mountain (2)
уулз- (Э2.2) (уулзаж, уулзах, уулзана) to meet s. o. (6)
уулзалт meeting, rendezvous (14)
уулын спорт mountaineering (10)
уух юм (ан) something to drink (7)
уучлаарай excuse me (4)
уушиг (ин) lungs (11)
ухаан intellect, reason (8)
учир- (Э2.4) (учирч*, учрах, учирна) to meet, be confronted (12)
учир reason; (post.) because (also *учраас*) (6)

Ү

үг (үгс) word(s) (5)
үгсийн сан vocabulary, lexicology (5)
үгүй no (1)
үд noon (5)

үдийн хоол (цай) dinner, lunch (5)
үдэш evening (less frequent in colloquial) (13)
үдэшлэг evening party (14)
үдээс өмнө before noon (5)
үдээс хойш in the afternoon (5)
үе time, moment, period (9)
үз- (Э2.2) (үзэж, үзэх, үзнэ) to see, look at; to study, read (2)
үзвэр spectacle, show (9)
үзүүл- (Г1) (үзүүлж, үзүүлэх, үзүүлнэ) to show, demonstrate (7); undergo medical check-up (11)
үзэг pen (1)
үзэгч, (үзэгчид) spectator, audience, (spectators) (9)
үзэсгэлэн exhibiton (8)
үзэсгэлэнт(эй) beautiful, handsome; scenic (15)
үйлдвэр industry (9)
үйлдвэрлэ- (Э2.1) (үйлдвэрлэж, үйлдвэрлэх, үйлдвэрлэнэ) to produce, manufacture (9)
үйлчил- (Э2.4) (үйлчилж, үйлчлэх, үйлчилнэ) to serve; wait on, attend upon (6)
үйлчилгээ (н) service(s) (12)
үйлчлэгч serving person; waiter, waitress (6)
үндэстэн nationality, race (11)
үнэ (н) price, cost (7)
үнэг (эн) fox (12)
үнэмлэх certificate, card, licence (8)
үнэн truth (8)
үнэндээ really, in fact, as a matter of fact (13)
үнэр odour, smell (12)
үнэртэй ус perfume (12)
үнэтэй having a certain price, expensive (7)
үр seed, grain; fruit (13)
үс (эн) hair (11)
үсчин barber (12)
үсэг letter, character; writing (8)
үү? interrogative particle (1)
үүд (эн) door (1)
үүс- (Г 3) (үүсч, үүсэж**, үүсэх, үүснэ) to originate, spring from (14)
үхэр bovine animal (6)

Ф

франц French (2)

Х

- хаа** (**хаана**) where (1)
хаа- (Э1) (**хааж, хаах, хаана**) to close, shut (7)
хаалга (**н**) door (1)
хаалгач doorkeeper, gateman (14)
хаалтгай shut, closed (off) (7)
хаан king (8)
хаанаас whence, from where? (2)
хаанахын(х) of which place (i.e. country, about goods) (7)
хаач- (Э2.3) (**хаачиж, хаачих, хаачна**) to go where (5)
хааш(аа) where (to); in which direction (4)
хааяа now and then, from time to time (5)
хавар spring (13)
хаварж- (Э2.3) (**хаваржиж, хаваржих, хаваржина**) to pass the spring (13)
хаваржаа(н) spring quarters of camp (13)
хавь (in the) neighbourhood; near (15)
хагал- (Э2.4) (**хагалж, хагалах, хагална**) to plough or till the land; (to break, smash) (13)
хагалгаа(н) operation (11)
хагар- (Э2.4) (**хагарч*, хагарах, хагарна**) to break, fall to pieces (12)
хагас сайн өдөр Saturday (5)
хагас half (5)
хадам аав (**хадам эцэг**) father-in-law (4)
хадам ээж (**хадам эх**) mother-in-law (4)
хадлан (**г**) haymaking (13)
хажуугийн being at the side, next to (7)
хажууд (G.) at the side of, around (3)
хайл- (Э2.4) (**хайлж, хайлах, хайлна**) to thaw, melt, dissolve (13)
хайр (**хайртай, хайргүй**) love (in love; not liking) (10)
хайр, хайр сэтгэл love, affection (9)
хайрцаг small box (7)
хайрцаг [= **чемодан**] case; box (3)
хайч (**ин**) scissors (12)
хайчил- (Э2.4) (**хайчилж, хайчлах, хайчилна**) to cut, shear (12)
халбага (**н**) spoon (3)
халуун ус (**ан**) hot water; bath (3)
халуун hot, warm (3); temperature (11)
халуун усны өрөө (**н**) bathroom (3)
халууны шил thermometer (only when taking human temperature) (11)
халуур- (Э2.4) (**халуурч*, халуурах, халуурна**) to have a fever (11)
халууц- (Э2.4) (**халууцаж, халууцах, халууцна**) to feel hot, suffer from the heat (man) (13)
- хальс** (**ан**) film (negative); (skin; membrane; husk; shell) (12)
хамаагүй of no concern, does not matter (11)
хамар nose (10)
хамгаал- (Э 2.4) (**хамгаалж, хамгаалах, хамгаална**) to defend (also e.g. a thesis), protect (14)
хамгийн of all (in comparison) (7)
хамт together, jointly (6)
хамтлаг ensemble, music band (9)
хамтран together, jointly (14)
хамтын ажиллагаа co-operation (14)
хана (**н**) wall (1)
ханга- (Э2.1) (**хангаж, хангах, хангана**) to provide, furnish, supply (12)
хандив charity (present), donation (15)
ханиад (**ан**) cough, influenza (11)
ханиалга- (Э2.1) (**ханиалгаж, ханиалгах, ханиалгана**) to cough (11)
ханцуй sleeve (12)
хар- (Э2.4) (**харж, харах, харна**) to look at, to see (4)
хар a) black; b) unrefined, ordinary, common, secular (2)
хараа (**н**) vision, sight (11)
харагд- (Э2.4) (**харагдаж, харагдах, харагдана**) to be seen, visible (12)
харайлт jump(ing), leaping (10)
харандаа (**н**) pencil (1)
харин but; however (2)
хариу (**н**) answer (1)
харуул- (Г1) (**харуулж, харуулах, харуулна**) to show, demonstrate (9)
харь- (**хари-**; Э2.4) (**харьж, харих, харина**) to return, to go back (5)
харьц- (Э2.2) (**харьцаж, харьцах, харьцана**) to have a relation with, connection to (12)
харьцуулал comparison (2)
хасах to reduce, diminish; subtract; minus (13)
хацар cheek (10)
хашаа (**н**) enclosure, court, yard (13)
хаяг address (7)
хиам sausage (6)
хий- (Э1) (**хийж, хийх, хийнэ**) to do, make, act (3)
хийд monastery (15)
хийлгэ- (Э2.1) (**хийлгэж, хийлгэх, хийлгэнэ**) to have s.th. done (11)
хими chemical (12)
хир (**хэр**) **зэрэг** how much; to what extent (2)
хир (**хэр**) how, how much (2)
хичээл lesson; class (1)

ховор rare; scarce (8)
хоёр two (1)
хож- (Э2.3) (хожиж, хожих, хожино) to win (in a game) (10)
хожигд- (Э2.2) (хожигдож, хожигдох, хожигдоно) to loose (10)
хоймор the northern part of the yurt (opposite the entrance) (15)
хойно (G.) after, later; behind; in the north (7)
хойт back, rear; northern (12)
хойш (Abl.) after(wards); backwards (7)
хойшоо to the north (15)
хойшоогоо to one's back side (e.g. turn, look etc.) (15)
хоккей hockey (10)
хол far (away) (4)
холбогдолтой relating to, on the topic of (8)
холбоо (н) communication(s); also: connection, tie; union, association (14)
холбоо үг phrase (4)
хоно- (Э2.1) (хонож, хонох, хононо) to pass the night (10)
хоног day and night; twenty-four hours (5)
хонь (ин) sheep (6)
хоол (он) meal (5)
хоол унд (ан) food and drink (3)
хоолны нэр menu (6)
хоолны цэс menu (6)
хоолой throat (10)
хооронд between, in between (8)
хороолол district, suburb (15)
хорхойтой бай- (with D.-L.) to be a fan (10)
хорхойтон a fan (10)
хот (он) town, city (2)
хотын захиргаа (н) city administration (15)
хөвөн cotton (12)
хөгж- (Э2.3) (хөгжиж, хөгжих, хөгжинө) to prosper, develop (10)
хөгжим music (5)
хөгжимчин musician (9)
хөгшин advanced in years, old man (woman) (2)
хөдөө (н) country, countryside; rural district (3)
хөл бөмбөг (өн) football (10)
хөл ихтэй busy (street) (15)
хөл foot (10)
хөлд- (Э2.2) (хөлдөж, хөлдөх, хөлдөнө) to freeze, be frozen (13)
хөмсөг (өн) eyebrow (10)
хөнгөн light (not heavy) (10)
хөндий valley; cavity; hollow (15)
хөнжил blanket; bed cover (3)
хөөр- 1. (Э2.4) (хөөрч*, хөөрөх, хөөрнө) to bubble, boil over (6)

хөөрүүл- (Г1) (хөрүүлж, хөөрүүлэх, хөөрүүлнэ) to make boil (milk) (5)
хөтөлбөр programme (9); = *программ* programme, plan (14)
хөх blue (2)
хөшөө (н) monument, stele (15)
хуваарь (цагийн) time-table (8)
хувир- (Г2) (хувирч, хувирах, хувирна) to change (13)
хувцас (ан) clothes, dress (3)
хувцасны шүүгээ(н) wardrobe (3)
хувь sorry (8)
хувьсгал revolution (8)
хугар- (Э2.4) (хугарч*, хугарах, хугарна) for long objects to break (in two pieces) (12)
хугацаа (н) time limit, deadline (8)
худалд- (Э2.2) (худалдаж, худалдах, худалдана) to sell (7)
худалдагч seller; shop assistant (7)
худалдаж ав- to buy (7)
хур precipitation, rain or snow (13)
хураа- (Э1) (хурааж, хураах, хураана) to collect, harvest (13)
хураалга- (Э2.1) (хураалгаж, хураалгах, хураалгана) to pay, give payment (12)
хурал meeting, session (14)
хуруу (н) finger (10)
хус- (Э2.5) (хусаж, хусах, хусна) to shave (12)
хутга (н) knife (6)
хуудас (ан) sheet of paper; page (8)
хууз whiskers (12)
хуур- (Э2.4) (хуурч*, хуурах, хуурна) to fry, roast, grill (6)
хуурай dry (11)
хуурга (н) chopped up and fried meat (6)
хуучин old, ancient (2)
хуушуур fried meat pie (6)
хүзүү (н) neck (10)
хүйтэн cold, frost, cool (13)
хүйтэр- (Э2.4) (хүйтэрч*, хүйтрэх, хүйтэрнэ) to cool off, become cold (13)
хүлээн ав- to receive, accept (7)
хүлээн авагч (radio) receiver (3)
хүмүүжил education (14)
хүмүүнлиг humanities (14)
хүн man (1)
хүнд heavy, difficult (10)
хүндэтгэлтэй respectful(ly) (2)
хүнс (эн) victuals; food (7)
хүнсний food (attrib.), related to food (13)
хүнсний дэлгүүр grocery, food store (15)
хүнтэй / хүнгүй occupied / free (6)
хүр- (Г2) (хүрч, хүрэх, хүрнэ) to reach, arrive at (11); to amount to (15)

хүргэ- (Э2.1) (хүргэж, хүргэх, хүргэнэ) to send, deliver (12)
хүртэл (Acc.) till, until (5)
хүрэл bronze (10)
хүрэн brown (2)
хүрээ (н) enclosure; yard; monastery (15)
хүрээлэн (г) garden; institute (10)
хүс- (Э2.5) (хүсэж, хүсэх, хүснэ) to wish, desire (8)
хүү son (4)
хүүе hi, hey (8)
хүүхдийн өрөө (н) kids' room (3)
хүүхэд child (3)
хүүхэлдэй puppet, doll (9)
хүүхэлдэйн театр puppet theatre (9)
хүүхэн girl; woman (8)
хүч (ин) strength, power (10)
хүчтэй strong (10)
хэвлэ- (Э2.1) (хэвлэж, хэвлэх, хэвлэнэ) to print, publish (15)
хэвлэл press, publication; impression (8)
хэвлэлийн газар printing office (15)
хэвт- (Э2.2) (хэвтэж, хэвтэх, хэвтэнэ) to lie down, lie upon (11)
хэвтүүл- (Г1) (хэвтүүлж, хэвтүүлэх, хэвтүүлнэ) to make lie down; put s.o. in bed (11)
хэвээрээ as usual, unchanged (in the original form) (13)
хэд (эн) how much, how many (1); some, several (3)
хэддүгээр which number; which one (in a given order) (2)
хэддэх (хэд дэх) which (day of the week) (5)
хэдийд when (8)
хэдтэй how old (4)
хэдүүл (ээ) how many (people) together; "with how many" (3)
хэдхэн only a few, a handful (6)
хэзээ when (2)
хэзээ ч any time (8)
хэл- (Э2.4) (хэлж, хэлэх, хэлнэ) to speak, say, tell (8)
хэл (эн) tongue; language, speech (1)
хэл шинжлэл linguistics (14)
хэлний зүй (хэлзүй, хэл зүй) grammar (5)
хэлц expression, phrase (4)
хэлэлц- (Э 2.2) (хэлэлцэж, хэлэлцэх, хэлэлцэнэ) to discuss (14)
хэлээ гарга- to stick out one's tongue (11)
хэм (градус) degree (unit of measurement) (13)
хэмжүүл- (Г1) (хэмжүүлж, хэмжүүлэх, хэмжүүлнэ) to measure (11)
хэмжээ (н) measure, size (7); standard, extent (12)

хэн who (1)
хэн хэн who all (1)
хэний whose (1)
хэрвээ / хэрэв if (8)
хэрэг matter, affair (7)
хэрэглэ- (Э2.1) (хэрэглэж, хэрэглэх, хэрэглэнэ) to use, apply (11)
хэрэглэл need; equipment; utensil (3)
хэрэгсэл things needed; appliances, equipment (7)
хэрэгтэй / хэрэггүй necessary, needed / not necessary, not needed (6)
хэрэгцээ (н) need(s); necessity (12)
хэсэг part, portion (12)
хэцүү difficulty, hard (2)
хямд cheap, inexpensive (7)
хятад Chinese (2)

Ц

цаана (G.) beyond, yonder, behind (on the other side than mine) (8)
цаас (ан) paper (3); tugrig (or any other currency; colloquial) (15)
цаасанд буулга- to copy photographs (12)
цааш (Abl.) farther, beyond, after (8)
цаг hour; time (5); watch; clock (7)
цаг агаар weather (13)
цагаан white (2)
цагаан будаа (н) rice (6)
цагаан хоол vegetarian meal (6)
цагдаа (г) policeman (15)
цагдаагийн газар the police (station) (15)
цагчин watchmaker (12)
цад- (Г4) (цадаж, цадах, цадна) to eat one's fill, satisfy one's hunger (6)
цай (н*) tea (5)
цамц (ан) shirt (7)
цана ski (10)
цанга- (Э2.1) (цангаж, цангах, цангана) to be thirsty (6)
цас (ан) snow (13)
цахилгаан 1.a electricity (7)
цахилгаан 1.b lightning (13)
цахилгаан машин electric apparatus, appliance (12)
цахилгаан станц electric power station (15)
цахилгаан хэрэгсэл electrical appliances (7)
цирк circus (9)
цол title, rank (10)
цонх (он) window (1)
цохиул- (Г1) (цохиулж, цохиулах, цохиулна) to let hit, beat (11)
цөм all, everything (13)

цөмөөр(өө) all, everybody (4)
цөөн few, little (10)
цөөхүүл(ээ) few, in a little number (4)
цөс (өн) bile (11)
цөцгий (н) cream (6)
цуг (Сос.) together with, jointly (9)
цуглаан gathering, assembly (14)
цус (ан) blood (11)
цуу (н) vinegar (6)
цүнх (эн) bag, case (1)
цэвэр(хэн) clean, pure (1)
цэвэрлэгч cleaning person (6)
цэвэрлэгээ(н) cleaning (service) (12)
цэлмэг clear, bright, cloudless (13)
цэнгэлдэх хүрээлэн amusement park (10)
цэнхэр light blue, pale blue (11)
цэцэг flower (3)
цэцэрлэг park, garden, flower garden; kindergarten (4)
цээж (ин) chest, breast (10)
цээжил- (Э2.4) (цээжилж, цээжлэх, цээжилнэ) to learn by heart (11)
цээжин бие chest, rib-cage (10)

Ч

ч emphatic or concessive pcl.: even, too, also (2)
чад- (Э2.2) (чадаж, чадах, чадна) to be able (7)
чана- (Э2.1) (чанаж, чанах, чанана) to boil (5)
чанар quality (7)
чанартай (high-)quality (7)
чацуу equal age, same age (4)
чех Czech (2)
чи you (sg., informal) (1)
чиг (= ч) even, too, also (8)
чиг direction; straight (direction) (15)
чиглэ- (Э2.1) (чиглэж, чиглэх, чиглэнэ) to move toward, head toward; to resolve, decide (15)
чиглэл direction, orientation (15)
чиглэлийн такси taxi going along a specific route (15)
чигээр(ээ) straight on (in one's own direction) (15)
чийдэн (г) lamp, light (1)
чимээгүй silent, noiseless (11)
чих (эн) ear (10)
чихэр боов (он) sweetmeat (7)
чихэр sugar; sweet(meat), candy (6)
чуулга ensemble (dance and music) (9)
чухам reality, actuality; exactly (before interrogatives) (12)

Ш

шаардлага demand, requirement (9)
шал (ан) floor (1)
шалга- (Э 2.1) (шалгаж, шалгах, шалгана) to examine (students) (14)
шалгалт examination (14)
шалгаруул- (Г1) (шалгаруулж, шалгаруулах, шалгаруулна) to examine, check, verify; select (10)
шалгуул- (Г1) (шалгуулж, шалгуулах, шалгуулна) to take an examination; undergo a (medical) check-up (11); to undergo an examination (a student) (14)
шанаа (н) cheek(s) (10)
шанз (ан) a musical instrument /with three strings) (9)
шар- (Э2.4) (шарж, шарах, шарна) to roast (6)
шар yellow (2)
шарла- (Э2.1) (шарлаж, шарлах, шарлана) to become yellow (13)
шарсан roasted (6)
шат (ан) stairs (7)
шат- (Э2.2) (шатаж, шатах, шатна) to burn, to be burned up (8)
шатар chess (10)
шашин religion (15)
шашны эд юм religious objects (15)
шиг like, similar to (9)
шил (эн) glass; bottle (12)
шилбэ (н) shin, shank (10)
шимэгд- (Э2.2) (шимэгдэж, шимэгдэх, шимэгдэнэ) to sublimate (about snow) (13)
шингэл- (Э2.4) (шингэлж, шингэлэх, шингэлнэ) to rarefy, thin out (hair) (12)
шинжлэл research, investigation (14)
шинжлэх ухаан science (8)
шинэ new (2)
шир (эн) hide, skin (of great cattle) (12)
ширхэг piece (8)
ширээ (н) table (1)
шифр shelf mark, label (8)
шохой chalk (1)
шөл (өн) soup (5)
шөнө night (8)
шувуу (н) bird, fowl (13)
шулуун, шулуухан straight, direct (15)
шургуулга (н) drawer (8)
шуудан (г) post office (7)
шуулга- (Э2.4) (шуулгаж, шуулгах, шуулгана) to cut short (hair) (12)
шуурга (н) storm, blizzard (13)
шүд (эн) tooth (11)

шүд ав- to extract a tooth (11)
 шүд авхуул- to have a tooth extracted (11)
 шүдний чигчлүүр toothpick (6)
 шүдний эмч dentist (11)
 шүт- (Э2.2) (шүтэж, шүтэх, шүтнэ)
 to worship, to believe in (15)
 шүү (дээ) emphatic particle (4)
 шүү- (Э 1) (шүүж, шүүх, шүүнэ)
 to examine for a credit, to give a credit (14)
 шүүгч judge; umpire, referee (10)
 шүүгээ (н) wardrobe, chest of drawers (3)
 шүүлгэ- (Э 2.1) (шүүлгэж, шүүлгэх,
 шүүлгэнэ) to pass an examination for a
 credit (14)
 шүүлэг credit (of University courses) (14)
 шүүмжил- (Э 2.4) (шүүмжилж, шүүмжлэх,
 шүүмжилнэ) to criticise, discuss, debate
 (14)

Э

эв harmony, agreement, friendship (13)
 эвгүй inconvenient, inappropriate (12)
 эвдэр- (Э2.4) (эвдэрч*, эвдрэх, эвдэрнэ)
 to break down, fall to pieces (12)
 эгнээ (н) row (9)
 эгч elder sister (4)
 эд юм object(s), thing(s) (15)
 эдгэр- (Э2.4) (эдгэрч*, эдгэрэх, эдгэрнэ)
 to recover from illness; heal up (11)
 эдгээ- (Э1) (эдгээж, эдгээх, эдгэээнэ)
 to cure, heal (11)
 эдийн засаг economy (14)
 эзэл- (Э2.4) (эзэлж, эзлэх, эзэлнэ)
 to occupy, take possession of (10)
 эзэмш- (Э2.3) (эзэмшиж, эзэмших,
 эзэмшинэ) to occupy, take possession of,
 possess (15)
 элс- (Э 2.5) (элсэж, элсэх, элсэнэ) to enrol,
 enlist, join (14)
 элсэлт admission, enrolment (14)
 элсэлтийн шалгалт admission
 examination (14)
 элчин сайд ambassador (15)
 элэг (эн) liver (11)
 эм 1. woman; female (2)
 эм 2. medicine (11)
 эм уу- to take medicine (11)
 эмгэнэлт жүжиг tragedy (9)
 эмийн сан (г) pharmacy, dispensary (11)
 эмийн санч pharmacist (11)
 эмнэлэг hospital; medical treatment;
 medicine a science (11)
 эмч physician, (medical) doctor (4)

эмчил- (Э2.4) (эмчилж, эмчлэх, эмчилнэ)
 to cure, treat medically (11)
 эмчилгээ (н) medical treatment (11)
 эмчлүүл- (Г1) (эмчлүүлж, эмчлүүлэх,
 эмчлүүлнэ) to undergo treatment (by a
 medical doctor, эмчээр) (11)
 эмэг woman ancestor (4)
 эмэг ээж grandmother (4)
 эмэгтэй woman, female (4)
 эмэгтэйчүүд women (13)
 энгийн simple, ordinary (2)
 энд here (1)
 энэ this (one) (1)
 эр- (Э2.1) (эрж, эрэх, эрнэ) to seek, look
 for; to beg, request; to inquire after s.o. (13)
 эр man, male (2)
 эргэ- (Э2.1) (эргэж, эргэх, эргэнэ) to turn,
 revolve, move round (10); to turn or move
 about (15)
 эргэн тойрон (G.) all around (7)
 эрдэм шинжлгээний scientific, research
 (as attribute) (14)
 эрт early (5); former, ancient (10)
 эрүү (н) chin (10)
 эрүүл health; healthy (10)
 эрүүл (мэнд) health; healthy (11)
 эрх 1. right, privilege; authority (14)
 эрхбиш necessarily, inevitably, must (15)
 эрхлэгч manager, director (8)
 эрхтэн organ (of the body) (10)
 эрхэмлэ- (Э2.1) (эрхэмлэж, эрхэмлэх,
 эрхэмлэнэ) to esteem, consider important,
 respect (15)
 эрэг 1. shore, bank, coast (10)
 эрэгтэй man, male (4)
 эс бол (эсвэл) – эс бол (эсвэл) either-or
 (14)
 эсрэг (G.) against (11)
 эх 1. mother (4)
 эх (эн) 2. beginning; source; origin (14)
 эх зохиол original writing, original
 literature (14)
 эхлээд first(ly) (6)
 эхний initial (9)
 эхнэр wife, consort (honor.) (4)
 эхэл- (Э2.4) (эхэлж, эхлэх, эхэлнэ)
 to begin, to start (5)
 эцсийн буудал final, last stop; terminal (15)
 эцэг father (2)
 эцэг эх parents (4)
 эцэс end, conclusion (15)
 ээ emphasizing particle; cf. тийм (ээ) (1)
 ээж mother (4)

Ю

юм something; thing (2)
юм уу / юмуу or (6)
юмгүй nothing (2)
юу (н) what (1)
юу юу what all (things) (1)
юу? interrogative particle (1)
юутай with what (2)
юү? interrogative particle (1)

Я

яа- (Э1) (яаж, яах, яана) to do how, to do what (interrogative verb) (3)
яагаад why (6)
яагаад гэвэл because (lit.: 'if you say why') (13)
яалга- (Э2.1) (яалгаж, яалгах, яалгана) to have s.th. done how (12)
яам (ан) ministry; office (e.g. элчин сайдын я. – embassy) (15)
яамай fine, good (exclamation expressing satisfaction) (13)
яар- (Э2.4) (яарч*, яарах, яарна) to hurry, hasten (8)
яаралтай hasty, urgent(ly) (11)
яв- (Э2.4) (явж, явах, явна) to go (3)

явгаар on foot (14)
явган on foot (14)
явуул- (Г1) (явуулж, явуулах, явуулна) to send, dispatch (7)
яг exact(ly) (7)
ял- (Э2.4) (ялж, ялах, ялна) to conquer, defeat; win (9)
ялалт victory (9)
ялангуяа especially, particularly (8)
ялгаа (н) difference, distinction (11)
ялгаатай different (11)
ялтас telephone card (7)
ямаа (н) goat (6)
ямар what, what kind of, what a (2); how (asking about quality of action) (4)
янжуур cigarette (7)
янз kind, sort, type (3)
янз бүр(ийн) diverse, all kinds of (3)
япон Japanese (2)
яриа (н) conversation; talk (1)
яриан жүжиг drama (9)
ярианы хэл (эн) spoken language (5)
яршиг! trouble; stop it! enough! (14)
ярь- (яри-; Э2.4) (ярьж, ярих, ярина) to speak, talk (2)
яс (ан) bone (11)
ястан race, people (11)
ятга zither, harp (9)

НЭМЭЛТ ҮГ, ХОЛБОО ҮГ

Additional Words and Phrases

Гуравдугаар хичээл Third Lesson
Байр, орон сууц Flat, Apartment, House

ажил work
албан а. official work
үйлдвэрийн а. industrial work
хүнд а. difficult work
хөнгөн а. easy work
хар а. ordinary work
байр, орон сууц flat, apartment
хувийн б. private flat
улсын б. state flat
үнэтэй б. expensive flat
хямд б. cheap flat
тохилор б. comfortable flat
газар place
ажлын г. workplace
албан г. official building, office
сонины г. newspaper (editorial) office
удирдах г. managing office
тамгын г. administration, secretariat
цагдаагийн г. police station
засгийн г. government office
мөнгө солих г. exchange office
янхны г. brothel
ус water
түгээгүүрийн у. w. from the water supply system
краны (крантны) у. w. from the tap
зөөврийн у. w. brought by a tanker
худгийн у. spring w.
бохир (муу) у. dirty water
амны у. drinking water
халбага spoon
цайн х. tea spoon
хоолны х. tablespoon
хувцас dress
дулаан х. warm dress
ажлын х. working clothes
ёслолын х. festive, formal garb
бохир х. dirty dress

хүүхэд child
эрэгтэй х. male-child
эмэгтэй х. female child
сургуулийн х. school child

Дөрөвдүгээр хичээл Fourth Lesson
Гэр бүл The Family

ав-: to take, to receive; to buy (as an auxiliary this verb expresses the idea 'for one's own benefit')

- бичиж (бичээд) а.** to write down, transcribe, write for oneself
сурч а. to learn
мэдэж а. to learn (about something), to get an information
худалдаж а. to buy; to purchase
- унтаж а.** to get a (nice) sleep, to get some sleep
хэлж а. to use an opportunity to say s.th. (for one's satisfaction); to give a piece of mind
хийж а. to do s.th. to one's satisfaction
- хүлээн (хүлээж) а.** to receive, to accept
- мөнгө а.** to obtain money
эхнэр / авгай а. to get married
зураг а. to photograph, to take pictures
- хумс а.** to cut nails
үс а. to cut hair

авгай: married woman, aged woman; respectful form of addressing elders

- манай а.** my wife
танай а. your wife
- настай а.** elderly woman
- уншигч а.** respected readers (formal address)

ажил: work, job, occupation, employment
албан а. employment, work, official work
хар а. ordinary work
эр эмийн а. cohabitation, intercourse, coitus
судалгааны а. research work

бол-: to become, to be

1. **сайн б.** to be(come) good, improve; to be on friendly terms (also love)
муу б. to be(come) bad, worsen; to be on bad terms
эрүүл б. to recover, get well
алга б. to disappear
2. **оюутан б.** to become a student
лам б. to become a monk
наймаачин б. to become a merchant, businessman
3. **эхнэр б.** to become (married) woman, wife
нөхөр б. to become (married) man, husband
гэр бүл б. to marry, to found a family
4. **саад б.** to prevent, hinder
алдаа б. to be a mistake
5. **өглөө б.** morning to come
орой б. evening to come
шөнө б. night to come
хүйтэн б. to turn cold
6. **дуртай б.** to do, accept willingly, gladly; to like
дургүй б. to dislike; be unwilling
найзтай б. to have (find) a friend (also: a lover)
өвчтэй б. to become ill, to fall sick
7. **баяр б.** holiday, festival to come
амралт б. vacation to come

ганцаараа:

- г. **бай-** to be alone
- г. **суу-** to sit alone
- г. **баймаар байна** (He/she) wants to be alone.

гар-: to go out, to leave

1. **нар г.** for the Sun to rise
сар г. for the Moon to rise
ажил г. for work to appear (implication: for problems to appear); to have a work to do
кино г. for a film to appear
алдаа г. for a mistake to appear; to make mistakes
хүүхэд г. for a child to be born
цус г. to bleed
2. **ажлаас г.** to quit work
эмнэлгээс г. to leave the hospital, to be released from the hospital
хотоос г. to leave the town
тамхинаас г. to stop smoking
архинаас г. to stop drinking (alcohol)
3. **хөдөө г.** to move to the countryside
ууланд г. to climb on a mountain
4. **гудамжаар г.** to cross a street

гүүрээр г. to cross the bridge

5. **байшин дээр г.** to climb on the roof of a house

ширээн дээр г. to climb on the table

сургууль:

- бага с.** elementary school
- их с.** university
- дунд с.** secondary school
- дээд с.** higher school, institute, college
- улсын с.** state (run) school
- хувийн с.** private school

унт-: to sleep

- их у.** to sleep much
- сайн у.** to sleep well
- муу у.** to sleep badly
- нам у.** to sleep soundly

эцэг: father

- хадам э.** father-in-law
- хойт э.** stepfather

эх 1.: mother

- хадам э.** mother-in-law
- хойт э.** stepmother

Тавдугаар хичээл

Fifth Lesson

Ажлын өдөр

The Working Day

амралт:

- зуны а.** summer vacation
- өвлийн а.** winter vacation
- үдийн а.** break taken at noon
- амралт(аа) ав-** to take leave, to take (one's) vacation
- амралтад яв-** to leave for vacation
- амралтын өдөр** day of rest, holiday
- амралтын газар** vacation home

бүтэн:

- б. жил** the whole year, all the year round
- б. сар** the whole month
- б. долоо хоног** the whole week, all week
- б. өдөр** the whole day, all day
- б. цаг** a full hour

гар

- г. **барь-** (Э2.4) (барьж, барих, барина) to shake hands
- г. **хар-** (Э2.4) (харж, харах, харна) to look to another for one's needs; to be dependent upon another
- г. **хүндрүүл-** to bribe (s.o.)
- г. **цайлга-** to reward s.b., compensate (by a small financial amount), to give a small present
- г. **буу** pistol
- г. **утас** mobile phone, cellular phone
- г. **чийдэн** (pocket) torch

гарын үсэг signature
 гарын үсэг зур- to sign
 дараа:
 дараагийн өдөр the next day
 дараагийн хичээл the next lesson, class
 дараагийн хүн the next person
 долоо хоног:
 д. хоногийн эхээр in the beginning of the week
 д. х.-ийн дундуур in the middle of the week
 д. х.-ийн эцсээр in the end of the week
 өнгөрсөн долоо хоногт last week
 энэ долоо хоногт this week
 ирэх (дараагийн) долоо хоногт next week
 зав:
 з. байхгүй to have no time, to be busy
 жаахан з. гарна (there) will be a little time
 би з. гаргана I will find time (for s.th.)
 з. муутай байна to have little time, not much time
 кино:
 уран сайхны к. feature film
 баримтат к. documentary film
 инээдмийн к. comedy (film)
 гэмт хэргийн к. criminal film
 адал явдлын к. adventure film
 хожим: later
 хожим ирээрэй come later
 хожимд- (Э2.2) to be or come late
 хичээлээс х. to be late for a lesson

Зургадугаар хичээл	Sixth Lesson
Хоол унд, гуанз,	Meals and Drinks,
ресторан	The Restaurant

айраг kumiss, fermented milk of mares
 алим (coll. ан) apple
 бичил долгион зуух microwave oven
 бяслаг cheese (made of curds)
 гийдаа soup with meat and noodles
 гич (горчиц) mustard
 гоймон noodles, vermicelli
 зайдас (ан) sausage
 зоогийн газар buffet, snack bar
 кetchup ketchup
 махчин predators, carnivorous (animal;
 ironically about man)
 мөхөөлдөс (өн) / зайрмаг icecream
 самар nut
 халуун ногоо (н) spices
 хачир side dish
 халуун сав vacuum bottle, thermos

хөлд- (Э2.1) (хөлдөж, хөлдөх, хөлднө) to freeze, be frozen
 хөлдүү мах frozen meat
 хөргүүл / хөргөгч refrigerator
 хушга (н) nut
 чанамал, чанасан жимс jam or marmelade
 шүдний чигчлүүр toothpick
 шүүс (эн) juice

* * *

ам:
 амны ус (= цэвэр ус) drinking water, pure water
 амны тамхи tobacco goods (for smoking)
 ам цанга- to be thirsty
 уулын ам mountain pass, narrow mountain valley

мах:
 ангийн м. venison
 гахайн м. pork
 загасны м. fish (meat)
 малын м. meat of five types of domesticated animals, viz. beef, mutton, hoarse meat, goat's meat, camel meat (not pork, chicken etc.)
 үхрийн м. beef
 хонины м. mutton, lamb
 ямааны м. goat's meat
 адууны м. hoarse-meat
 тэмээний м. camel meat
 шувууны м. meat of poultry (in Mongolia only chicken) and also wild birds
 тахианы м. chicken (meat)
 тарган м. fat meat
 хар м. lean meat
 татсан м. minced meat
 шарсан м. fried meat
 утсан м. smoked meat
 чанасан м. boiled meat
 жигнэсэн м. stewed meat

мөнгө:

мөнгө гуйвуул- to transfer money from account to account
 мөнгө бутал- (задал-) to change money
 мөнгөний ханш exchange rate

ногоо:

байцаа cabbage
 лууван carrot
 өргөст хэмх (= огурцы) cucumber
 сармис garlic
 сонгино onion
 улаан лооль tomato
 хятад байцаа Chinese cabbage
 цагаан лууван white radish
 чинжүү pepper

ойлго- :

сайн (бүрэн) о. to understand well (fully)

муу (дутуу) о. to understand badly (insufficiently)

өөр(өө):

1. чи өөрөө you yourself

Өөрөө мэд! Do as you see fit!

2. Өөрөө хэзээ ирсэн бэ? When have you come?

Өөрөө намайг таних уу? Do you know me?

Өөрийн чинь нэр хэн бэ? What is your name?

Өөрт чинь мөнгө байна уу? Do you have money?

Өөрий чинь би мэднэ. I know you.

Өөрөөс чинь юм асууж болох уу? Can I ask you something?

пиво:

гоожуурын п. beer on tap

согтуургүй (= градусгүй) п. alcohol-free beer

лаазтай п. beer in a can

шилтэй п. bottled beer

тос:

ургамлын т. vegetable oil

наран цэцгийн т. sunflower oil

шар т. melted butter

хөшиглө- (Э2.1) (хөшиглөж, хөшиглөх, хөшиглөнө) to mince, chop up into small pieces

мах х. to mince meat

ногоо х. to mince vegetable(s)

цагаан будаа rice

будаа агшаа- to boil rice (and let it thicken)

агшаасан будаа boiled rice

чихэр:

элсэн ч. granulated sugar

гаатай ч. candied ginger

зөөлөн ч. soft sweet (jelly, chocolate etc.)

хатуу ч. boiled sweet

шөл:

хар ш. bouillon (from mutton, including fifty percent mutton and fifty percent soup)

банштай ш. soup with meat dumplings

будаатай ш. soup with rice and meat

ногоотой ш. vegetable soup

тахияны ш. chicken soup

Долдугаар хичээл

Дэлгүүр, шуудан

Seventh Lesson

Shops, The Post Office

банзал (юбка [jü:p'k]) skirt; (special historical usage: short skirt of lama's dress)

бүс (эн) belt

бээлийн mittens

гутлын тос (он) shoe polish

наймаа (н) business, commerce, profiteering, black market (pejorative)

нүүрийн тос (он) face cream

оймс (он) sock, stocking

өмд (өн) trousers

саван (г) soap

сам comb

сүрчиг, сүрчлэг (үнэртэй ус) perfume

тавилга (н) furniture

товч (ин) button

тоглоом toy(s)

тооцоолуур (компьютер) computer

төмпөн (г) basin for washing

түлхүүр key

утсад- (Э2.2) (утасдаж, утасдах, утасдна to telephone

утасны карт, сийм карт (ялтас) telephone card

үстэй дээл fur coat

үстэй малгай fur cap

хивс (эн) carpet, rug

худалдаа (н) trade, business, commerce

хулхи (expressive) fake, false; swindle, low quality

хуурамч deceitful, false, fake

хүзүүний ороолт (он) wrapper, comforter

цахилгаан мэдээ telegram

шүдний оо (н) tooth paste

шүдний сойз (он) tooth brush

* * *

гудамж:

өргөн г. broad street

нарийн г. narrow street

явган г. pedestrian precinct

гутал:

урт түрийтэй г. high boots

монгол г. Mongolian boots

эсгий г. felt boots

гутал засвар shoe repairs

дурсгал:

түүхийн д. historical monument, findings

байгалийн д. natural monument

дурсгал болго- to give as a souvenir (colloquial); to the memory of (written style)

дээр:

зах д. in the market, at the market place

найр д. at the feast, celebration
пивон д. when sitting and drinking beer
оройн хоолон д. during supper
хурал д. at the meeting
декан д. at the dean(s office)
дарга д. at the manager(s office)
зам д. on the journey
элчин д. at the ambassador(s office, place),
at the embassy

зам:

явган з. sidewalk
дөрвөн з. crossroads
засмал з. paved road, pavement

захидал:

энгийн з. ordinary letter
баталгаатай з. registered letter

кило:

хагас к. half a kilo
кило хагас а kilo and a half

мэдээ:

сайн м. good news
муу м. bad news
сүүлийн үеийн м. news (on TV; lit. recent news)

наймаа:

наймаа хий- to make business (pejorative)
наймаачин peddler, speculator, profiteer
наймаал- to do business, barter (pejorative)

тамхи:

дүнсэн т. pipe tobacco
хамрын т. snuff

үнэ:

бөөний ү. wholesale price
өндөр ү. high price
хямд ү. low price

хаяг:

гэрийн х. residential address, home address
албан х. official address

худалдаа:

худалдаачин businessman, trader, merchant
худалдаа хий- to engage in business, in trade
худалдааны пүүс business firm

хулхи (expressive) fake, false; swindle;

artificial, imitation
хулхи бараа low quality, bad goods
хулхи архи spurious vodka (not original)
хулхи доллар false dollar

хуурамч:

хуурамч шошго false tally, label
хуурамч бараа imitated (not original) goods

хуурамч доллар false dollar, forged dollar
цамц:

ноосон ц. wollen shirt
ноолуур ц. shirt from cashmere

шат:

цахилгаан ш. elevator
урсгал ш. escalator

шуудан:

цахим ш., и-мээл electronic mail, e-mail
явуул- (Г1)

захиа я. to send a letter
цахилгаан (мэдээ) я. to send a telegram
илгээлт я. to send a packet
ил захидал я. to send a postcard
мэндчилгээ я. to send greetings
ачаа я. to send cargo

Наймдугаар хичээл	Eighth Lesson
Номын сан, музей	Library, Museum,
үзэсгэлэн	Exhibition

боть volume

гарчиг (каталог) catalogue
дараалал sequence, order
ном зохиол literature, literary creation
сан хөмрөг treasury
соёл culture
сонгодог classical
судар sutras; book, religious book
тамга seal, stamp
тамга дар- (Э2.4) (дарж, дарах, дарна) to stamp

техник technology

тодорхой clear, specific, concrete
угсаатны зүй ethnology
улирал season; quarter of the year
үзмэр exhibit
харамсалтай regrettable, deplorable
шат- (Э2.2) (шатаж, шатах, шатна) to chatch fire, burn

шинжлэх ухааны ном зохиол scientific publications

шошго (карт) card

* * *

авьяас:

хөгжмийн а. talent for music
зургийн а. talent for painting
урлагийн а. talent for art
авьяастай хүн talented man

ард:

ардын дуу folk song
ардын аман зохиол oral literature, folklore

бичмэл: manuscript; handwritten
б. үсэг handwritten letter (character)
б. ном manuscript (book)
гар б. manuscript; handwritten
бусад:
үүнээс б. ном other books besides this (these)
надаас б. хүн other people besides me
бусдаас сонссон үг news heard from others
гадаад:
г. хэл foreign language
г. оюутан foreign student
г. харилцаа international relations
гадаадад яв- to go abroad
гадаадаас ир- to return from abroad
гадаадынхан foreigners
ганц:
г. нэг удаа rarely, irregularly
г. нэг хүн, г. хоёр хүн only a few, a handful of people, insufficient number of people
г. бие хүн a single person
ганцаар амьдар-, бай- to live alone
ганцаараа суу- to sit alone; to live, stay alone
ганцаараа яв- to go alone
католог
үсэг дараалын к. alphabetical catalogue
системчилсэн к. systematic catalogue
ордон:
хааны о. king's palace
засгийн газрын о. government building
хүүхдийн о. place of children
соёлын о. palace of culture
тасалбар: coupon, receipt
автобусны т. bus ticket
троллейбусны т. trolleybus ticket
хугацаа:
үнэмлэхийн х. validity period of a card, licence
визийн х. visa validity period
урт (удаан) хугацаагаар for a long period of time
богино (түр) хугацаагаар for a short period of time
х. сунгуул- to prolong a term
цааш:
үүнээс ц. after this, from here on (space or time)
эндээс ц. from here onwards
маргаашаас ц. from tomorrow onwards
жаахан цаашаа бол move (on) a bit
Цаашаа бай! Get away from here!
Цааш нь! Continue! Move on!

цаашилбал in addition to (that)
эдийн засаг economy
зах зээлийн (захын) э.з. market economy
эр- (Э2.4) (эрж, эрэх, эрнэ) to look for, seek; search
Би монгол хэлний толь эрж явна. I am looking for a Mongolian dictionary.
Би... эрж байна. I am looking for ...

Есдүгээр хичээл Ninth Lesson
 Үзвэр Theater, Cinema

амьтан:
зэрлэг а. wild animal
тэжээвэр а. domestic animal
усны а. water animal
аялгуу:
дууны а. melody of a song
уянгат а. lyrical melody
нутгийн а. dialect
халх а. Khalkha dialect
аялгуутай ярь- to speak with an accent
бүр 1:
хүн б. every man, everybody
өдөр б. daily, every day
янз бүрийн diverse, of all kinds, all kinds of
бүр 2 [бүүр](= маш): very, fully, completely
бүр сайн perfect
бүр том very big
бүр эрт very early
бүр гоё very beautiful
дуу:
ардын д. folk song
зохиолын д. composed son
уртын д. 'long song' (traditional drawing song)
богино д. 'short song' (popular song)
уянгат д. lyrical song
дуурь
үндэсний д. national opera
сонгодог д. classical opera
дуурь тавь- to play an opera
дүр character (in drama etc.)
гол дүр leading role, main character
Гол дүрд хэн тоглосон (гарсан) бэ?
 Who played the leading role?
кино:
уран сайхны к. feature film
олон ангит к. a film in many parts
цуврал к. serial film
инээдмийн к. film comedy
адал явдлын к. adventure film

аймшигийн к. horror
 зурмал к. cartoon film

жүжигчин:
 ардын ж. national artist (actor, actress)
 гавьяат ж. distinguished artist (actor, actress)

заавал:
 з. ирээрэй do come, make sure to come
 з. бичээрэй do write, make sure to write
 з. ирнэ (he, she, etc.) will certainly come, is sure to come
 з. хэлнэ (he, she, etc.) will certainly say, is sure to say

тайз (ан)
 тайзанд гар- to appear on the screen

удаа:
 нэг у. once
 олон у. many times
 эхний у. the first time
 эцсийн . the last time
 энэ у. this time
 удаа дараа repeatedly, time and again

үе:
 өнгөрсөн ү. last time
 одоо ү. the present (time)
 шинэ ү. the moder times
 цаг ү. time, period

хөгжим:
 сонгодог х. classical music
 симфони найрал х. symphonical music
 ардын х. folk music
 үлээвэр х. brass-band music
 цахилгаан х. electronic music
 рок х. rock music
 жаз х. jazz music

ярь-:
 товч я. to speak briefly
 удаан я. to speak slowly
 түргэн я. to speak quickly
 буруу я. to speak in a wrong manner
 зөв я. to speak correctly
 чанга я. to speak aloud
 аяархан я. to speak slowly, quietly

Аравдугаар хичээл Tenth Lesson
 Биеийн тамир, спорт Sports

бариа (н) finishing line, goal (in a race)
 бассейн swimming pool
 баяр хүргэ- (Э2.1) (хүргэж, хүргэх, хүргэнэ) to congratulate
 дав- (Э2.4) (давж, давах, давна) to conquer, win
 гараа (н) initial speed (of a horse)

дэвжээ (н) mat (for wrestling)
 дэлхийн тэмцээн world competition
 өргө- (Э2.1) (өргөж, өргөх, өргөнө) to lift; weight-lift
 сум arrow; bullet
 сур харва- (Э2.1) (харваж, харвах, харвана) to shoot at heaped up leather thongs with an arrow
 сэл- (Э2.4) (сэлж, сэлэх, сэлнэ) to swim
 товч (товчхон) brief (ly), short
 түлх- (Э2.2) (түлхэж, түлхэх, түлхэнэ) to push, impel
 уралд- (Э2.2) (уралдаж, уралдах, уралдана) to race, compete
 харваач archer
 хичээллэ- (Э2.1) (хичээллэж, хичээллэх, хичээллэнэ) to go in for (a sport)
 хөзөр playing card, trump
 хүндийн өргөлт weight-lifting
 цом cup (in sport)
 цохь- (Э2.3) (цохиж, цохих, цохино) to play (table tennis)
 шатар нүү- (Э1); тавь- (Э2.4) (нүүж, нүүх, нүүнэ); (тавьж, тавих, тавина) to play chess
 шид- (Э2.2) (шидэж, шидэх, шиднэ) to throw, hurl

* * *

аврага:
 дэлхийн а. world champion
 улсын а. champion of the state
 лигийн а. champion of the league
 дархан а. a wrestler's title ('master champion')

амжилт:
 а. үзүүл- (а. гарга-) to be a success; to achieve a success
 а. ол- to be a success

байр:
 тэргүүн б. the first place
 эцсийн б. the last place
 шагналт б. place with a prize

бие:
 бүх б. the whole body
 биений юм menstruation
 биенд сайн healthy

бөх:
 үндэсний б. national wrestling
 чөлөөт б. free wrestling
 сумо б. sumo wrestling
 Бөхийн өргөө Wrestlers' Palace

булчин:
 гарын б. muscle(s) of the hand
 хөлийн б. muscle(s) of the leg

барилдаан wrestling match
самбо б. sambo wrestling
жүдо б. judo wrestling

машин:
суудлын м. personal car
ачааны м. lorry
сахлын м. electric shaver, safety razor
үсний м. hair clippers
сүүний м. centrifuge (for milk)
оёдлын м. sewing mashine
махны м. meat mincer

медаль:
алтан м. golden medal
мөнгөн м. silver medal
хүрэл м. bronze medal

наадам:
бөх барилдах wrestling
морь уралдах horse race
сур харвах shooting at a target with an arrow
нум сум харвах shooting with bow and arrow
их наадам great games (festival)
Олимп (их наадам) Olympic Games

спорт:
өвлийн с. winter sport
зуны с. summer sport
үндэсний с. national sport
морин с. riding sport
усан с. water sport
галзуу с. crazy sport
спортын төв sports centre
Спортын төв ордон Central Palace of Sport
спортын талбай sports ground
спортын нийгэмлэг sports association
спорт оролдох = спортоор хичээллэх to go in for sports

сур:
үндэсний с. national archery
байт с. European archery

тэмцээн:
хөл бөмбөгийн т. football match
боксын т. boxing match
шатрын т. chess tournament
даамын т. draughts tournament

уралдаан:
морины у. horse race
дугуйн у. cycle race
машины у. motor race
мотоциклийн у. motorcycle race
100 метрийн у. 100 m race

харайлт:
уртын х. long jump
өндөрийн х. high jump

Арван нэгдүгээр х. Eleventh Lesson
Эмнэлэг, эмийн сан Hospital, Pharmacy

амарж- (Э2.3) (амаржих, амаржиж, амаржина) to give birth to
амаржих (төрөх) газар maternity ward
араа (н) molar (tooth)
асрагч one who takes care; auxiliary nurse bringing food etc.
баас (ан) excrement
бөөлж- (Э2.3) (бөөлжиж, бөөлжих, бөөлжинө) to vomit
бөөлжис (өн) vomiting, vomit
бэлэг эрхтэн sexual organ
гоо сайхны эмчилгээ cosmetic cure
дотор муухай бол- to feel uneasy, unwell, to be sick
дотрын өвчин internal disease
дотрын тасаг ward of internal diseases
жирэмсэн pregnant
жирэмсний амралт (ан) maternity leave
мууд- (Г4) (муудаж, муудах, муудна) to worsen, deteriorate
мээм (эн) breast, feeding breast (children's and family word)
сайжир- (Э2.4) (сайжирч*, сайжрах, сайжирна) to improve
соёо (н) fang, tusk
судас blood vessel; vein, artery; pulse
судас барь- (Э2.4) (барьж, барих, барина) to take the pulse (also in traditional medicine)
толгой эргэ- (Э2.1) (эргэж, эргэх, эргэнэ) the head spins
уна- I. (Э2.1) (унаж, унах, унана) to fall, fall down
хавд- (Г4) (хавдаж, хавдах, хавдана) to swell, puff up
хавдар swelling
хатиг boil, abscess
хий огь- (Э2.4) (огьж, огих, огино) to belch
хөл хугар- (Э2.4) (хугарч*, хугарах, хугарна) to break the leg
шарх wound, injury
шинжилгээ (н) research, investigation, test
шинжилгээ хийлгэ- (Э2.1) (хийлгэж, хийлгэх, хийлгэнэ) to have a test done
шинжлүүл- (Г1) (шинжлүүлж, шинжлүүлэх, шинжлүүлнэ) to have examined, inspected
шээс (эн) urine
эм(ээ) байнга уу- to take medicine permanently

* * *

авхуул-:

рентген зураг а. to have an X-ray (taken)

шүд а. to have a tooth out

цус а. to have a blood specimen taken

арьс:

а. өнгөний өвчин skin and venereal diseases

бүт- (Э2.2) (бүтэж, бүтэх, бүтнэ) to be formed or fulfilled; to materialise

ажил б. for work to be completed, achieved

ажил бүтэхгүй бай- for work not to be completed, achieved

бүх юм б. for everything to be accomplished, (successfully) done

cf. Миний ажил бүтэхгүй байна. My work does not finish (not completely my responsibility).

бүтээ- (Э1) (бүтээж, бүтээх, бүтээнэ) to make, produce; accomplish, carry out

ажил(аа) б. to completed, finish (one's) work

ажил(аа) бүтээхгүй бай- not to completed, finish (one's) work

бүх юм(аа) б. for everything to be accomplished, (successfully) done

cf. Би ажил(аа) бүтээхгүй байна. I do not finish my work (I am unable to, it is my responsibility).

гэдэс:

нарийн г. small intestine

бүдүүн г. (written language) = (in colloquial: хошгиног, хошног) large intestine

г. өвд- for the stomach /belly to ache

г. дүүр- for the stomach /belly to be full

г. цанхай- for the stomach to be full

г. суулга- (Э2.1) (суулгаж, суулгах, суулгана) to have diarrhoea

г. гүйлгэ- (Э2.1) (гүйлгэж, гүйлгэх, гүйлгэнэ) to have diarrhoea

даатгал: insurance

эрүүл мэндийн д. health insurance

даралт:

цусны д. blood pressure

дээд д. high pressure

доод д. low pressure

дарамт: pressure; load; burden

сэтгэлийн д. mental pressure

дарамтад ор- to come under pressure

олгой:

мухар о. appendix (i.e. intestine)

өвд-:

хатгаж ө. to have a sharp (piercing) pain

чинэрч ө. to have a dull pain

их ө. to have a great pain

өвчин:

өвчин хүр- (Г2) (хүрч, хүрэх, хүрнэ) to fall ill

өвчин тус- (Г3) (тусч, тусаж**, тусах, тусна) to fall ill

өвчин тусах үед during illness, at the time of illness

хүнд өвчин serious illness

хөнгөн өвчин slight illness

өвчтэй:

ө. хүн а) an ill person; б) a crazy person

ө. юм / амьтан a crazy person (slightly derogative, coll.)

уна-:

шүд у. for the tooth to fall out

үс у. for hair to fall out

торч у. to stumble and fall

сэтгэлээр у. to be depressed

ухаан алдаж у. to go off in a faint, to swoon

ухаан:

ухаан алд- (Э2.2) (алдаж, алдах, алдана) to faint, swoon

ухаан ор- (Э2.4) (орж, орох, орно) to become conscious

мэдээгүй бол- (Г1) (болж, болох, болно) to be unconscious

үс:

шар ү. fuzz, fine hair on body

өтгөн ү. thick hair

шингэн ү. sparse hair

хараа:

харааны шил (pair of) glasses

холын харааны шил glasses for far-sighted

ойрын харааны шил glasses for near-sighted

шил зүү- (Э1) (зүүж, зүүх, зүүнэ) to wear glasses

харуул- (Г1) (харуулж, харуулах,

харуулна) get examined, tested (to show, demonstrate):

гэрэлд х. to have an X-ray (taken)

эход х. to have an ultrasound scan

хүр-:

ханиад х. to catch cold

өвчин х. to become ill

нойр х. to be sleepy

залхуу х. to become lazy, i.e. to be unwilling, to dislike to do s.th. (with D.-L., or Abl.)

дур х. to desire, cover

дургүй х. to dislike, become annoyed

хэвт- (Э2.2): (хэвтэж, хэвтэх, хэвтэнэ) to lie down, lie upon

гэдэргээ (харж) х. to lie on one's back
түрүүлгээ (харж) х. to lie on one's belly
хажуулдаж / хажуугаараа (харж) х. to lie on one's side
зүүн хажуугаараа (харж) х. to lie on one's left side
баруун хажуугаараа (харж) х. to lie on one's right side

шинжлүүл- (Г1):

шээсээ ш. to have urine tested
баасаа ш. to have excrement tested
цусаа ш. to have blood tested

шүд:

үүдэн ш. front teeth
дээд ш. upper teeth
доод ш. lower teeth
хорхойтой ш. decayed tooth
ломботой ш. filled tooth
хиймэл ш. artificial teeth
шүдний паалан enamel (of teeth)

эмнэлэг:

европ э. European medicine
ардын э. folk medicine
хувийн э. private hospital
улсын э. state hospital
эмнэлэгт хэвт- (Э2.2) (хэвтэж, хэвтэх, хэвтэнэ) to lie in the hospital
эмнэлгээс гар- (Г2) (гарч, гарах, гарна) to leave the hospital
эргэлт оруул- (Г1) (оруулж, оруулах, оруулна) to let visitors in

эмчилгээ:

амбулаторийн э. outpatient treatment
бариа заслын э. massage treatment
физик э. treatment by instruments
төлбөрт э. treatment for payment

ядаргаа (н)

биеийн я. bodily exhaustion, fatigue
мэдрэлийн я. mental exhaustion, fatigue
(a certain mental condition)

Арван хоёрдугаар х. Twelfth Lesson
Үйлчилгээ Services

бөгж finger ring (coll.)
бугуйвч bracelet
бүс (эн) belt; (zone)
бэлзэг finger ring (folklore, written)
бээлий mittens
дархан artisan
дээл the traditional Mongolian coat
зай battery
монгол гутал Mongolian boots
мужаан carpenter

сүрчиг perfume
улаан гэрэл red light (in photography;
in the street, etc.)

халаас pocket (written)
халаас суйл- to pickpocket
хожим later; future
ээмэг earring

* * *

гутал:

гутал загнуул- (Г1) (загнуулж, загнуулах, загнуулна) to have shoes soled
гутал тосол- (Э2.4) (тосолж, тослох, тосолно) to polish shoes
гутал арч- (Э2.3) (арчиж, арчих, арчина) to clean shoes

зай:

хуруун з. small narrow battery (finger-size)
з. дуус- for a battery to become flat
з. соль- to replace a battery
з. цэнэглүүл- to connect a battery to the mains (in order to recharge it)

зах:

хүнсний з. food market
барааны з. market of goods
хар з. black market

зураг:

зургийн цаас photographic paper
зургийн хор photographic chemicals (technical, now obsolete)
нэгдүгээр хор developer (technical, now obsolete)
хоёрдугаар хор fixing bath (technical, now obsolete)

кармаа (н)

кармаа ух- to pickpocket
кармааны хулгайч pickpocket

саад:

жаахан с. a little difficulty, obstacle
бөөн с. great difficulty, obstacle (coll., expressing dislike)
саадгүй without difficulty

товч 1.:

асаах т. switch (for turning off)
унтраах т. switch (for turning on)
т. дар- to press the button

товч 2.:

т. мэдээ news in brief
т. захиа a brief letter
т. толь pocket dictionary
т. агуулга brief contents
т. ярь- to speak briefly
т. тайлбарла- to explain briefly

тос:

гарын т. hand cream

арьсны т. skin lotion
нарны т. suntan cream, oil
шумуулын т. cream protecting against gnats, mosquitoes
моторын т. engine oil
тусгүй: worthless, useless
т. хүн not a very good man, unfriendly
т. машин useless car
т. юм бол- to become (something) unnecessary, useless
тэрүүнд хэлээд т. it is useless to tell him
хагар- (Э2.4) (хагарч*, хаарах, хагарна) to break, fall to pieces:
шил х. for a glass, bottle to break
аяга х. for a cup to break
хурууны арьс х. for skin to chap
мод х. for a tree to break (a part of it)
хугар- (Э2.4) (хугарч*, хугарах, хугарна) for long objects to break (in two pieces)
мод х. for a tree to break
хутга х. for a knife to break
яс х. for a bone to break
цаг:
ханын цаг wall(-mounted) clock
сэрүүлэгтэй цаг alarm clock
бугуйн цаг wrist watch
цаг түрүүл- (Г1) (түрүүлж, түрүүлэх, түрүүлнэ) to be fast (watch, clock)
цаг хожимд- (Э2.2) (хожимдож, хожимдох, хожимдоно) to be slow (watch, clock)
цаг хоцор- (Э2.4) (хоцорч*, хоцорох, хоцорно) to be slow (watch, clock)
цаг зөв яв- (Э2.4) to be exact (watch, clock)
цаг 5 минут(аар) түрүүлж байна the watch is five minutes fast
эвдэр-
машин э. for a car to break down
харилцаа э. for relations to break down
хаалга э. for a door to break down

Арван гуравдугаар х. Thirteenth Lesson
 Дөрвөн улирал The Four Seasons

баруун right(hand side), western
бүрхэг overcast, gloomy
ган (г) drought
ган бол- for a drought to start, to prevail
дулаавтар slightly warm
ес nine; traditional division of wintertime into nine nines (*есөн ес*) starting from the winter solstice – the middle three (4-6) are supposed to be the coldest

зуд severe winter weather
зуд бол- for severe winter weather to start, to prevail
зүт direction; cardinal point
зүүн left(hand side); east, eastern
мөндөр hail
өмнө (G.) before, in from of; ago; south, southern
өнтэй өвөл a good (mild) winter
тундас precipitation
уур амьсгал climate
хөрс (өн) topsoil, soil, earth
хөрсөн дээр on the surface of the earth
хур тундас precipitation
хяруу hoarfrost
цочир хүйтэр- to turn cold suddenly
шүүдэр dew
эрс тэс rough, severe (weather)
эх газрын continental

* * *

ааш:
ааштай (mainly) bad-tempered
сайхан а. good-tempered; friendly, kind
муухай а. bad-tempered; unfriendly, ill-mannered
олон а. whimsical, capricious
хөөрхөн а. having a nice, pleasant character
аж ахуй economy
хөдөө а. agriculture
бэлчээрийн мал а. agriculture base on pasture
компанийн а. company's economy
айлтга- (Э2.1) to speak respectfully
амрыг айлтга- to greet
мэнд айлтга- to greet
амралт:
ээлжийн а. regular (legal) leave
жирэмсний а. maternity leave
бороо (н):
аадар бороо (н) downpour, thunderstorm
шиврээ бороо (н) drizzling (rain), drizzle
ширүүн бороо (н) shower, downpour
дуу цахилгаантай бороо (н) rain with thunder and lightning
түр зуурын бороо (н) short rain
зүс бороо (н) gentle and continuous rain (of several days)
дундаж:
д. хэмжээ average size
д. тоо average number
дунджаар on average
нутаг:
төрсөн н. native place, country
манай н. our country (of origin)

н. нэгтэн s.b. coming from the same country (more official style)
нутгийн хүн (fellow) countryman (friendly, colloquial expression)
төвийн нутаг central part of Mongolian
баруун зүгийн нутаг western part of Mongolia
зүүн зүгийн нутаг eastern part of Mongolia
өмнө зүгийн нутаг southern part of Mongolia
хойт зүгийн нутаг northern part of Mongolia
салхи (н):
зөөлөн салхи (н) mild wind
ширүүн салхи (н) sever, harsh wind
хуй салхи (н) whirlwind
сүүл end, finale; tail
сүүлийн үед recently, in recent times
сүүлийн үеийн мэдээ recent news, latest news
сүүлээр болъё (let's make, do it) later, in the end
сүүлд хэлье let me say (it) later, in the end
сүүлд(ээ) in conclusion; ultimately; later;
хичээлийн сүүлд / сүүлээр at the end of the lesson; after the lesson(s)
үүл (эн) cloud
солигдмол үүлтэй cloudy with bright intervals
үүлш- (Э2.3) (үүлшиж, үүлших, үүлшинэ) to become overcast
шуурга (н):
шороон шуурга (н) sandstorm
цасан шуурга (н) snowstorm, blizzard

Арван дөрөвдүгээр х. Fourteenth Lesson
Сургууль School and Education

ахлах багш senior assistant
Шинжлэх ухаан боловсролын яам
 Ministry of Science and Education
гадаад харилцаа (н) international relations
гадаад харилцааны хэлтэс Department of international relations
гишүүн member (of an association, sentence etc.)
дэд second, deputy, vice-
дэд захирал vice-rector; vice-director
дэд эрдэмтэн Candidate of Science (= Ph.D.)
захирал director, rector, president (of a University)
илтгэгч speaker (reading a paper)

нам party (political)
нябо accountant
нягтлан (бодогч) accountant
оройн сургууль evening school
санал шүүмжлэл criticism
санхүү finance; financial
туслах багш assistant (teacher)
хороо (н) committee; enclosure, fence
шүүмжлэл criticism, critical review; commentary
яам (ан) ministry; bureau

* * *

дэд:
д. профессор associate professor (reader, docent)
д. доктор (доктор) = дэд эрдэмтэн (PhD.)
д. эрдэмтэн Candidate of Sciences (CSc. = Ph.D.)
захирал:
сургуулийн з. director of a school
коллежийн з. president of a college
компанийн з./дарга/эрхлэгч director / manager of a company
дэд/орлогч з. deputy director, vice-rector, vice-president
ерөнхий з. general manager, director
сургалт:
гүнзгийрүүлсэн с. extended study, advanced teaching
с.-ын төлөвлөгөө teaching programme, syllabus
хичээл:
х.-ийн хуваарь time table (of lessons)
х.-ийн тэмдэглэл notes from a lecture
сонгон суралцах х. facultative lectures / lessons
х. тасар- for lessons to be interrupted (objective reasons)
х. тасал- to fail to attend a lesson (a student)
х. заа- to teach a lesson
х. заалга- to attend a lesson, to be taught a lesson
эрх 1.: right, privilege; authority
хүний э. human rights
бүрэн э. full right (to s.th., or to do s.th.)
бүрэн эрхтэй plenipotentiary (ambassador)
хүүхдийн э. children's rights
сурах э. right to learn/study
эрх чөлөө freedom
эрх мэдэл rights; power, authority
эрх 2: willful, capricious, stubborn; spoiled

э. хүүхэд capricious child
эрхэл-1. (Э2.4.) (эрхэлж, эрхлэх, эрхэлнэ)
to manage, direct, be in charge of
ажил э. to be in charge of a work
хувийн аж ахуй э. to do or direct one's
own business

эрхэл-2. (Э2.4.) (эрхэлж, эрхлэх, эрхэлнэ)
for children to display affection towards
their parents; for children to play
хүүхэд ээждээ э. to hug and kiss (child
with the mother)

эрхлэгч:

сургалгын / хичээлийн э. teacher
responsible for the teaching programme
(secondary school); at the University level
roughly corresponding to the post of
vice-dean in charge of the programme of
studies

номын сангийн э. director of a library

тэнхмийн э. director of a department
(University)

гадаад харилцааны хэлтсийн э. director
of the foreign relations department
(University)

сонины э. chief editor (of a newspaper)

Арван тавдугаар х. Fifteenth Lesson
Улаанбаатар хот The City of Ulaanbaatar

зөвлөл council; (formerly also the Soviet)

сэргийлэгч policeman (obsolete)

үйлдвэрчин worker, labourer (obsolete)

үйлдвэрчний эвлэл trade union

* * *

ач-: to load a vehicle or animal

ачаа / юмаа а. to put a load on

машинд а. to put (a load) on a car, lorry

бичил: 'micro-' 'mini'

б. хороолол micro-district (in town)

б. дэлгүүр small food shop

буу-:

машинаас б. to get off from a car

төв шуудан дээр б. to get down at the
General Post Office

(айл, гэр) ууланд / голд б. for (a family,
yurt) to settle on the hill / at the river

мөнгөний ханш б. for the rate of
exchange to fall

бууж өг- to give up (in war, sports etc.)

буулга-: to disload

(машинаас) ачаа б. to disload things from
a car

(албан газрыг) татан б. to close down
(an office)

далай:

Номхон д. the Pacific Ocean

Энэтхэгийн д. the Indian Ocean

Хойт мөсөн д. the Arctic Ocean

Хөвсгөл д. the Lake Khöbsgöl

Далай лам the Dalai Lama

газар:

удирдах г. managing centre

үйлдвэрийн г. place of production

мөнгө солих г. exchange office

нис-:

МИАТ-аар н. to fly with MIAT

Аеро-гоор н. to fly by Aero (Mongolica)

нисдэг тэрэг helicopter

нисэгч flier, aviator

нисэх: (also) airport

н. (рүү) яв- to go to the airport

н. дээр буу- to land at the airport

н.ийн автобус airport bus

сайд:

боловсролын с. Minister of Education

эрүүл мэндийн с. Minister of Health

гадаад хэрэгийн с. Minister of Foreign
Affairs

дэд бүтэцийн с. Minister of
Infrastructure

ерөнхий с. Premier Minister

яамны с. Minister of the ministry

яамгүй с. minister without portfolio

элчин с. Ambassador

хандив:

х. өргө- to present charity, to donate

х. цуглуул- to collect charity, donation

хандивла- to give charity, donate

хандивлагч орнууд countries providing
free support

хөрөнгө:

х. оруул- to invest (capital)

х. оруулалт (capital) investment

х. хувьчил- to privatize (capital)

х. хувьчлалт privatization (of capital)

хувийн хөрөнгөөр by / with private capital

улсын хөрөнгөөр by state capital

хөрөнгийн бирж (capital) stock exchange

«Орчуулах»-ЫН хариу

Key to translations into Mongolian

Нэгдүгээр хичээл

1. Энэ юу вэ? – Энэ харандаа.
2. Цонх хаана байна (вэ)? – Цонх тэнд байна.
3. Энэ ширээ юу? – Биш, (энэ) ширээ биш, сандал.
4. Тэр самбар уу? – Тийм, (тэр) самбар.
5. Тэр хэн бэ? – Тэр Дорж.
6. Энэ сургууль уу? – Тийм, (энэ) сургууль.
7. Манай ангид самбар байна уу? – Тийм, манай ангид самбар байна.
8. Танай ангид хэн байна (вэ)? – Манай ангид багш байна.
9. Танай ангид ширээ байна уу? – Манай ангид хоёр ширээ байна.
10. Багш хаана байна (вэ)? – Багш ангид байна.
11. Ангид шохой байна уу? – Тийм, ангид шохой байна.
12. Чийдэн хаана байна (вэ)? – Чийдэн тэнд байна.
13. Энэ хаалга уу? – Биш, (энэ) хаалга биш.
14. Та нар оюутан уу? – Тийм, бид оюутан.
15. Унтраалга хаана байна вэ? – Унтраалга тэнд байна.

Хоёрдугаар хичээл

1. Сайн байна уу? Сонин юу байна (вэ)? (Юутай вэ?) – Сайн, сайн байна уу?
Сонин юмгүй, тайван–сайхан.
2. Таны нэр хэн бэ? – Миний нэр Дорж.
3. Таныг хэн гэдэг вэ? – Намайг Бат гэдэг.
4. Тэр хүний нэр хэн бэ? – Тэр хүний нэр Ринчен.
5. Таны овог хэн бэ? – Миний овог Ламчен.
6. Та ханаас ирсэн (вэ)? – Би Монголоос (Монгол улсаас) ирсэн.
7. Та ямар хотоос ирсэн бэ? – Би Улаанбаатар хотоос (Улаанбаатараас) ирсэн.
8. Та одоо хаана сууж байна (вэ)? – Би одоо оюутны байранд сууж байна.
9. Та оюутан уу? – Тийм ээ, би оюутан.
10. Та ямар сургуульд суралцаж байна (вэ)? – Би их сургуульд суралцаж байна.
11. Та хэддүгээр ангид суралцаж байна (вэ)? – Би хоёрдугаар ангид суралцаж байна.
12. Та юу сурч байна (вэ)? – Би чех хэл сурч байна.

13. Чех хэл хэцүү байна уу? – Тийм ээ, чех хэл хэцүү байна, харин монгол хэл амархан байна.
14. Та орос хэл мэдэх үү? – Мэднэ, би орос хэл сайн мэднэ.
15. Та англи хэл мэдэх үү? – Би англи хэл жаахан мэднэ.
16. Та англи хэл аль хир мэдэх вэ? – Би англи хэл сайн мэднэ.

Гуравдугаар хичээл

1. Танайх хэдэн өрөөтэй вэ? – Манайх гурван өрөөтэй.
2. Доржийнх хэдэн давхарт суудаг (вэ)? – Доржийнх дөрвөн (дөрөвдүгээр) давхарт (суудаг) (юм).
3. Танайх халуун усны өрөөтэй юу? – Тийм ээ, манайх халуун усны жижиг өрөөтэй.
4. Танай орон сууц (байшин) хэдэн давхар вэ (юм бэ)? – Манай орон сууц таван давхар (юм).
5. Доржийнх гэрт үү? (Гэрт байдаг/ суудаг уу?) – Тийм ээ, Доржийнх гэрт байдаг (суудаг).
6. Дорлигийнх хэдэн өрөөтэй (вэ)? – Дорлигийнх дөрвөн өрөөтэй.
7. Танай ангид хэдэн оюутан байдаг (вэ?) (юм бэ?) – Манай ангид арван оюутан бий (байдаг) (юм).
[Танай анги хэдэн оюутантай (вэ)? – Манай анги арван оюутантай.]
8. Танай сургууль аль вэ? (юм бэ?) Тэр шинэ байшин уу? – Тийм, тэр шинэ том байшин.
9. Танай ангийн хана ямар вэ? – Хоёр хана шар, нөгөө хоёр хана цагаан. (Хоёр хана нь шар, нөгөө хоёр нь цагаан.)
10. Энэ байшинд хэдэн цонх байдаг вэ? (юм бэ?) (байна вэ?) – Энэ байшинд есөн цонх байдаг (юм).
11. Тавиур дээр юу байна вэ? – Тавиур дээр ном дэвтэр (хоёр) байна.
12. Хананд зураг байна уу? – Үгүй, хананд тавиур байна.
13. Ширээн дээр юу юу байна (вэ)? – Ширээн дээр дэвтэр, харандаа, үзэг (гурав) байна.
14. Хүүхдийн өрөөний дэргэд ямар өрөө байна вэ? Унтлагын өрөө байна уу? – Үгүй, хүүхдийн өрөөний дэргэд зочдын өрөө байна (бий).
15. Номын жижиг тавиур хаана байна вэ? – Номын жижиг тавиур хаалганы хажууд (хаалганы хажуугийн) ханан дээр (хананд) байна.
16. Танайх шинэ байранд хэзээ орсон бэ? – Манайх саяхан орсон.
17. Чи ямар номтой вэ? (юм бэ?) – Би чех, орос номтой.
18. Чи бас монгол номтой юу? (юм уу?) – Тийм ээ, би бас олон монгол номтой.

Дөрөвдүгээр хичээл

1. Таны ах юу (ямар ажил) хийдэг вэ? – Дээд сургуульд байдаг (суралцдаг).
2. Та дүүтэй юу? – Би хоёр дүүтэй, нэг ахтай.
3. Таны аав юу (ямар ажил) хийдэг вэ? – Миний аав жолооч (багш).
4. Та хэдтэй вэ? (хэдэн настай вэ?) – Би арван наймтай (арван найман настай).

5. Та хэдэн ах, хэдэн дүүтэй вэ? – Би таван ах, нэг дүүтэй.
6. Та эмэг ээж, өвөг аавтай юу? – Би өвөг аавтай, харин эмэг ээжгүй.
7. Таны ээж хэдтэй вэ? (хэдэн настай вэ?) – Миний ээж тавин гуравтай (тавин гурван настай).
8. Таны аав хэдэн ах, хэдэн дүүтэй вэ? – Миний аав нэг ах, таван дүүтэй.
9. Чиний дүү юу (ямар ажил) хийдэг вэ? – Сургуульд байдаг (суралцдаг).
10. Та ямар ажил хийдэг вэ? – Би их сургуульд монгол (хэл), орос хэл үзэж (сурч) байна.
11. Таны эгчийн нэр хэн бэ? – Миний эгчийн нэр Дулмаа.
12. Танай багш хэдтэй вэ? (хэдэн настай вэ?) – Манай багш дөчтэй (дөчин настай).
13. Танай багш хүүхэдтэй юу? – Хүүхэдтэй. Манай багш гурван хүүхэдтэй, хоёр охин, нэг хүүтэй.
14. Та хэдэн цүнхтэй вэ? – Би хоёр цүнхтэй, нэг нь жижиг, нөгөө нь том.
15. Манайх өнөр. Манайх наймуул(аа).

Тавдугаар хичээл

1. Та өглөө хэдэн цагт босдог вэ? (юм бэ?) – (Би) зургаан цаг хагаст босдог.
2. Та ажилдаа хэзээ явдаг вэ? (юм бэ?) – (Би) долоон цаг хагаст явдаг.
3. Таны ажил хэзээ эхэлдэг вэ? (юм бэ?) – (Миний ажил) найман цагт эхэлдэг.
4. Та долоо хоногт хэдэн цагийн ажилтай вэ? (юм бэ?) – (Би) 42 (дөчин хоёр) цагийн ажилтай.
5. Таны ажил хэдэн цагт тардаг вэ? (юм бэ?) – (Миний ажил) 16 (арван зургаан) цагт тардаг.
6. Та хагас сайн, бүтэн сайн өдөр бас ажилладаг (юм) уу? – Үгүй, би хагас сайн өдөр л ажилладаг (юм). (Би) бүтэн сайн өдөр ажилладаггүй, амардаг.
7. Та долоо хоногт хэдэн өдөр ажилладаг вэ? (юм бэ?) – (Долоо хонгот би) таван өдөр ажилладаг. Нэгдэх өдрөөс тавдахь өдөр хүртэл (даваа гаригаас баасан гариг хүртэл).
8. Та ажлаа (ажил) тараад хаачих вэ? – (Ажил тараад) би гэртээ харина.
9. Та гэртээ хариад юу хийдэг вэ (юм бэ?) – Жаахан амраад, телевиз үздэг, заримдаа номоо уншдаг.
10. Та хэдэн цагт унтдаг вэ? – (Би) арван нэгэн цагт унтдаг.
11. Та өчигдөр юу хийсэн (юм) бэ? Та сургууль руу явсан уу? – (Үгүй, би сургууль руу) яваагүй, (би) гэртээ байсан.
12. Дорж гэрийн даалгавраа хийсэн үү? – Хийгээгүй. Даалгавраа мэдсэн үү? – Мэдээгүй.
13. Чи өчигдөр юу хийсэн (юм) бэ? – (Би өчигдөр) юу ч хийгээгүй. Амарсан.
14. Чи маргааш (нөгөөдөр, бүтэн сайн өдөр) хаашаа явах вэ (юм бэ)? – (Би) хаашаа ч явахгүй. (Би) монгол хэлээ үзнэ.
15. Чиний ах маргааш гэртээ байх уу? Би танайд таван цагт очно. Болох уу? (Тэгэх үү?) (Би танайд маргааш таван цагт очиж болох уу?)
16. Маргааш болохгүй. Ах бид хоёр кино үзнэ. Нөгөөдөр манайд очоорой.

17. Өнөөдөр хэддэх өдөр вэ? (Өнөөдөр ямар гариг вэ?) – Өнөөдөр нэгдэх өдөр шүү дээ. Өчигдөр бүтэн сайн өдөр байсан.
18. Өчигдөр чи сайн амарсан уу? – Үгүй ээ, амраагүй, (би) монгол хэлээ үзсэн.
19. Чи өчигдөр сонин уншсан уу? – Тийм ээ, уншсан. (Тэгсэн.) Чи тариачины тухай уншсан уу? – Тэгсэн.
20. Би маргааш үдээс өмнө амраад үдээс хойш тэрнийг орчуулна.

Зургадугаар хичээл

1. Та өнөөдөр хэдэн цагт өглөөнийхөө цайг уусан бэ? – (Би өнөөдөр өглөөнийхөө цайг) 6 (зургаан) цаг хагаст уусан (юм) (уулаа).
2. Та өдөр бүр (дандаа) 6 цаг хагаст өглөөнийхөө цайг уудаг (юм) уу? – Үгүй ээ, (би өглөөнийхөө цайг) голдуу 7 (долоон) цагт уудаг (юм). Өнөөдөр л 6 цагт боссон учраас өглөөнийхөө цай(гаа) жаахан эрт уусан (юм) (уулаа).
3. Үдийн цайгаа та бас гэртээ уудаг уу? (юм уу?) – Гэртээ бараг уудаггүй. Хагас сайн, бүтэн сайн өдөр л (үдийн цайгаа) гэртээ уудаг (юм). Нэгдэх өдрөөс тавдахь өдөр хүртэл би гуанзанд ордог (юм).
4. Та ямар (аль) гуанзанд ордог вэ? (юм бэ?) «Цагаан хоол» гуанзанд уу? – Тийм ээ, тийм. Бараг өдөр бүр «Цагаан хоол» гуанзанд ордог (юм). Заримдаа л «Монгол боов» (гэдэг) ресторанд ордог.
5. «Монгол боов» ресторан шинэ шүү дээ. Тэндэхийн хоол ямар вэ (байна вэ?), сайхан (байна) уу? – Зүгээр, сайхан байна.
6. Өнөөдөр «Монгол боов» ресторанд орсон уу? – Орсон (орлоо орлоо).
7. Та ямар хоол идсэн бэ? – Би ногоотой шөл, төмстэй махан хуурга идэж (идээд), аарц уусан (уулаа).
8. Та цадсан уу? – Би цадсан (цадлаа).
9. Та одоо хаачих (нь) вэ? – Би одоо «Цагаан хоол» гуанзанд орно.
10. Би одоо бас өлсөж байна. Хоёулаа гуанзанд орох уу? (Хоёулаа хоол идэх үү?) – Тэгье.
11. Та ямар хоол идмээр байна (вэ)? – Би гурилтай шөл л авна (авмаар байна).
12. Би жаахан өлсөж байна (байгаа учраас) ногоотой шөл, гурилтай мах авна (авмаар байна, авъя). – За, тэг(ээрэй).
13. Энэ ширээ хүнтэй юу? – Энэ сандал хүнтэй байна. Тэнд л нэг сандал (хүнгүй) байна.
14. Та халуун сүүтэй цай уух уу (уумаар байна уу)? – Тэгье. Би халуун цай ууна (ууя).
15. Гуанзанд ямар ямар хүн ажилладаг вэ? – Гуанзанд тогооч, үйлчлэгч, цэвэрлэгч, сав угаагч нар ажилладаг (юм).
16. Гуанзанд мөнгөний нярав ажилладаггүй юу? – Өө, тийм ээ тийм. Тэнд бас мөнгөний нярав ажилладаг шүү дээ.

Долдугаар хичээл

1. Манай хотод нэг шинэ их дэлгүүр бий. Та тэнд очиж үзсэн үү (юм уу)? – (Би тэнд) хэдэн хоногийн өмнө (нэгдэх өдөр) очиж үзсэн. Их сонин юм. Дотроо маш олон тасагтай (юм).

2. Та тэндээс юм авсан уу? – (Би) юу ч (юм) аваагүй. Би хэдэн тасгаар л ороод гарсан.
3. Одоо (энэ долоо хоногт) энд сайхан пальто гарч байна. Та үзээгүй юү? – Үзсэн, харин хөх, хар (өнгөтэй) пальто л байсан. Тийм өнгө надад зохидоггүй юм.
4. Та ямар өнгөнд (илүү) дуртай вэ? – Би хүрэн өнгөнд (дуртай). Хүрэн (өнгөтэй) пальто байгаагүй. Тэгээд (би пальто) аваагүй (авсангүй).

* * *

5. Та өнөө өглөө сүү авав уу? – (Би сүү) авлаа, (харин) талх аваагүй. Талхаа үдээс хойш л авах гэсэн юм.
6. Та надад нэг талх авчирч өгөхгүй юү? Би өнөөдөр бүтэн өдөр хичээлтэй учраас, дэлгүүрт очиж чадахгүй. – Тэгэлгүй яах вэ! (Танд) өөр юм хэрэгтэй юү?
7. Өөр юм (юу ч) хэрэггүй. Баярлалаа.

* * *

8. Зуун тавин төгрөгийн (зуун тавийн) талх байна уу? – Байна байна, та авах уу?
9. Авъя. Бас хоёр мянга таван зуугийн чихэрээс 750 (долоон зуун тавин) грамм авмаар байна. Эндээс авч болох уу? – Болно. Май, өөр юм авах уу?
10. Өөр юм авахгүй. – Баярлалаа.

* * *

11. Би гутал авмаар байна. Танд ямар гутал байна вэ? – Ийм хар гутал байна. Бас хүрэн гутал нэг байна. Та ямар размер өмсдөг вэ (юм бэ)?
12. Би 39 размер өмсдөг юм. Тэр хүрэн гутал надад таарах уу? – Таарахгүй, тэр хүрэн гутал 35 размер (юм). Та хар гутал авах уу?
13. Би хар гутал авахгүй. Хүрэн гутал хэзээ ирэх вэ? – Маргааш ирж (ирээд) асуугаарай.

* * *

14. Би зургаан зуун төгрөгийн марк авмаар байна. Сайхан марк бий юү? – Бий. Үз үз. Та хэдэн марк авах вэ? (хэдийг авах вэ?)
15. Би зургаан зуун төгрөгийн арван марк авна. Бас арван ил захидал, нэг дугтуй, зуун тавин төгрөгийн нэг марк авъя. Хэдэн төгрөг болж байна (хэд болж байна)? – 8000 (найман мянга) төгрөг болж байна.

Наймдугаар хичээл

1. Би энэ номын санд монгол хэлний холбогдолтой (сэдэвтэй) ном үзэж болох уу?
2. Та уншигчийн үнэмлэхтэй бол (байвал) уншиж болно.
3. Би Улаанбаатарт сая ирсэн учир үнэмлэхгүй байна. Яаж үнэмлэхтэй болох вэ?
4. Хэрвээ та үнэмлэх авмаар байвал хоёр хувь зурагтай ирээрэй (зураг авчраарай).
5. Үнэмлэх хэн бичиж өгөх вэ?
6. Би бичиж өгнө, номын сангийн эрхлэгч гарын үсгээ зурж, тамга дарна.
7. Танай номын сангаас ном гэрээр авч уншиж болох уу?
8. Зарим ном гэрээр авч уншиж болно (болох юм). Харин хуучин номыг зөвхөн энд уншиж болно.

9. Танай номын сангаас ямар (хэдий) хугацаатай (хугацаагаар) ном авч болох вэ?
 10. Нэг сарын хугацаатай (хугацаагаар) авч болно. Хугацаа сунгуулж болно.
- * * *
11. Батаа, би өчигдөр Түүхийн музей очиж үзлээ. Их сонин юм байна.
 12. Чи Улаанбаатарт ер нь ямар музей үзсэн бэ?
 13. Би Байгалийн музей, Нацагдоржийн музей, Чойжин ламын сүм-музей үзсэн. Харин Богд хааны ордон-музей үзээгүй.
 14. Тэр үзмээр музей (юм) шүү. Түүхийн музейд ямар тасаг чамд илүү сайхан санагдсан бэ? (Ямар тасаг тэрээр санагдсан бэ?)
 15. Надад угсаатны зүйн тасаг илүү сайхан санагдсан. Тэнд монгол ардын хувцас, ардын урлаг зэрэг олон сонирхолтой зүйл бий.
 16. Чи орчин үеийн зураг сонирхож байна уу? Одоо монгол залуу зураачдын бүтээлийн үзэсгэлэн гарсан байна.
 17. Хоёулаа очиж үзэх үү?
 18. За тэгье. Маргааш юм уу, нөгөөдөр энийг тодорхой ярья.

Есдүгээр хичээл

1. Та ямар ямар кинонд дуртай вэ?
 2. Би түүхийн кинонд, бас баримтат кинонд их дуртай.
 3. Та өнөөдөр орой надтай кино үзэхгүй юү?
 4. Ямар кино гарч байна?
 5. Түүхийн кино «Тунгалаг Тамир» үзээгүй юү?
 6. Үзээгүй. Үзмээр кино юу? Юу гардаг юм бэ?
 7. Эхлээд хувьсгалаас өмнөх монголын ард түмний амьрал гарна. Дараа нь хувьсгалын ялалтыг үзүүлдэг (ялалт гардаг).
 8. За тэгвэл, үзье ээ.
 9. За, би тэгвэл хоёр билет авнаа.
- * * *
10. Танай хотод ямар ямар театр байдаг вэ?
 11. Манай хотод драмын театр, дуурь бүжгийн театр, хүүхэлдэйн театр зэрэг хэдэн театр бий.
 12. Та ямар бүжигт илүү дуртай вэ? Орчин үеийн бүжигт үү, сонгодог бүжигт үү?
 13. Орчин үеийн бүжгийг бодвол (би) сонгодог бүжигт илүү дуртай.
- * * *
14. Та монгол ардын хөгжим сонссон уу?
 15. Сонссон. Би монгол ардын дуу сонсох их дуртай.
 16. Уртын дуу бас сонссон уу, үгүй юү?
 17. Би уртын дуу нэг хоёр (удаа) сонссон. Их аятайхан аялгуутай байсан.
- * * *
18. Циркт ямар ямар юм (номер) гардаг вэ?
 19. Голдуу сургуультай амьтан, илбэ, уран нугаралт зэрэг янз бүрийн юм гардаг.

Аравдугаар хичээл

1. Та спортод дуртай юу? Ямар спортод дуртай вэ?
2. (Би спортод) дуртай. (Би) хөнгөн атлетик жаахан оролддог, та спортод дуртай юу?
3. Их дуртай. Хэдэн жилийн өмнө (би) гүйлтийн тэмцээнд оролцдог байсан.
4. Одоо бас спорт оролдож байна уу?
5. Одоо бараг оролдоогүй. Зав багатай учраас хааяа л одон бөмбөг тоглох дуртай.

* * *

6. Та монгол бөх үзсэн үү?
7. Би монгол бөх үзээгүй, бөхийн тухай л их соноссон. Үзмээр байна.
8. Энэ, монгол үндэсний спорт юм. Эрийн гурван наадмын нэг нь.
9. Энийг хаана үзэх вэ?
10. Биеийн тамирын ордонд бараг долоо хоног бүр үзэж болно. Хамгийн том тэмцээн наадмаар болдог.
11. Наадам хэзээ болдог вэ?
12. Наадам 1921 оны хувьсгалын ялалтын өдрөөр, 7-р сарын 11-13-т (арван нэгнээс, арван гурванд) болно.
13. Эрийн гурван наадам гэдэг юу (байна) вэ?
14. Эрийн гурван наадам бол монгол үндэсний спортын гурван төрөл, бөх барилдах, (хурдан) морь уралдах, сур харвах.

* * *

15. Танай баг хэддүгээр (ямар) байр эзэлсэн бэ?
16. Манай баг 2-р байр эзэлсэн.
17. Ямар баг түрүүлсэн бэ?
18. Их сургуулийн баг түрүүлсэн.
19. Тэр баг сайн шүү! Тэнд спортын хоёр мастер байдаг.
20. Тэмцээн цэнгэлдэх хүрээлэнд болсон биз? Их хүнтэй байсан уу?
21. Үгүй үгүй, Их сургуулийн спортын төвд болсон. Тийм олон хүн ч байгаагүй. Оюутнууд л ирсэн.

Арван нэгдүгээр хичээл

1. Танай хотод эмнэлэг бий юү?
2. (Манай хотод) хоёр эмнэлэг бий.
3. Таны бие сайн уу? Та хэзээ өвдсөн бэ? Заримдаа өвдөг үү?
4. Миний бие зүгээр (сайн). Хааяа нэг өвдөл эмчид үзүүлдэг.
5. Та өвдөл яадаг вэ?
6. Хэвтэх хэрэгтэй болбол (хэвтэх хэрэг гарвал) хэвтэнэ, гэхдээ голдуу гэртээ байгаад эм уудаг.
7. Эмнэлэгт хэвтэхэд (танайд) мөнгө төгрөг өгдөг үү (үнэтэй юү)?
8. Даатгалтай бол эмнэлэгт хэвтэхэд мөнгө өгдөггүй / үнэгүй / төлбөргүй.
9. Хүнд өвчин хүрвэл гэртээ хэвтэх үү, эмнэлэгт хэвтэх үү? Аль нь дээр вэ?
10. Эмнэлэгт хэвтсэн нь дээр.

* * *

11. Таны гэдэс хэзээ эхэлж өвдсөн бэ?
12. Уржигдар өглөө (эхэлж өвдсөн).
13. Та яагаад тэр өдөр нь (уржигдар) ирээгүй юм бэ (ирээгүй вэ?) Одоо хэвтэх юм байгаа биз дээ?
14. Таныг хэвт гэвэл (би) хэвтье дээ.
15. За, би (танд) эм бичиж өгнө. Гэдэс өвдөхөд энэ эм сайн. Ажлаа хийлгүй хэвтээрэй. Нөгөөдөр ирж үзүүлээрэй.
16. Баярлалаа, эмч ээ.
17. Хүн даатгалгүй байвал энэ эмчилгээ маш үнэтэй байж болно.

Арван хоёрдугаар хичээл

1. Үсчин хаана байдаг вэ? – Үсчин Үйлчилгээний төвд бий.
2. Үс засуулах ямар үнэтэй вэ? – Жаахан багасгаж тайруулбал хоёр зуун төгрөг, харин илүү үнэтэй бас байдаг.
3. Та миний үсийг хоёр хуруу (хир) тайрчихгүй юу? – За тэгье.
4. Би их өтгөн үстэй юм аа. Жаахан шингэлэхгүй юу? – За тэгье.
5. Та үсээ тослуулах уу? – За тэгье, харин үнэртэй ус хийлгэхгүй (хийлгэлтгүй)

* * *

6. Миний цагийн нүүр / шил хагарчихаж, та засаад өгөхгүй юу? – За үзье.
7. Таны цаг засуштай байна. Гол нь бас хугарсан байна. – Засаж болох уу?
8. Болно болно. – За тэгвэл засуулъя.
9. Цагаа хэдийд ирж авч болох вэ? – Маргааш юм уу нөгөөдөр хэзээ ч (гэсэн) ирж болно.
10. Баярлалаа, баяртай. – Баяртай.

* * *

11. Би өмд захиалах гэсэн юм. Танд даавуу бий юу? – Даавуу бий, тэр даавуунаас сонгоорой.
12. Өмд хэзээ гарах вэ? – Долоо хоноод ирж загвар өмсч үзээрэй. Дараа нь хоёр хоноод (хоёр хоногийн дараа) гарна.

* * *

13. Танайд өнгөт зураг хийдэг үү? (авдаг уу?) – Хийлгүй (авалгүй) яах вэ.
14. Би энэ хүүхдийн ес арван хоёрын хоёр зураг авхуулмаар байна. – Жаахан байзна. Одоо. (нэг) хүн гарсны дараа та зургаа авхуулаарай.

Арван гуравдугаар хичээл

1. Сайн байна уу? Та сайхан нойрссон уу? – Сайхан унтлаа (унтсан). Та сайхан нойрсов уу?
2. Сайхан. Шөнө дуутай цахилгаантай бороо орсон. Та мэдсэн үү? – Бороо орсныг би мэдээгүй. Хэдэн цагт бороо орсон юм бэ?
3. Хоёроос дөрвөн цаг хүртэл их орж байсан.

* * *

4. Монголд хавар ямар байдаг вэ? – Тийм их дулаан биш. Салхи салхилдаг. (Харин) аажимдаа дулаардаг.

1. Танай шалгат эхэлсэн үү?
2. Үдэлгүй эхэлнэ. Нэг сарын гурванаас.
3. Чи олон шалгалттай юу?
4. Би дөрвөн шалгалттай, нэг улсын шалгалттай.
5. Юуны улсын шалгалттай билээ?
6. Эртний монгол уран зохиолын түүхийн улсын шалгалттай.
7. Чи шалгалтад явж бэлтгэж байна?
8. Заримдаа ганцаараа сүүтэд сүрхэж бичгээ уншиж байна. Заримдаа эх зохиол уншаад найз нөхөдтэйгөө ярицгааж байна.
9. Танайх олон шүүлтэртэй байсан үү? Чи бүтдийг нь шүүлтэрсэн үү?
10. Манайх таван шүүлтэртэй байсан. Бүтдийг нь шүүлтэрсэн.
11. Чи асуултаа мэдэж байсан үү?
12. Би асуултаа сайн мэдэхгүй байсан. Нэг асуултыг жаахан дутуу харуулсан.
13. Багш нэмэлт асуулт асуусан үү?
14. Тэгсэн, тэр асуултыг би сайн мэддэг байсан.
15. Танай их сургууль хэдэн факультет, хэдэн тэнхим, хэдэн багш, хэдэн оюутантай (вэ)?
16. Манай их сургууль арваад факультет, тавин хэдэн тэнхим, мянга орчим багш, арван мянга гаруй оюутантай.
17. Чи хоолоо хийнгээ шинэ үг цээжиж байна үү?
18. Тийм ээ. Чи хоолоо харж бай. Буцлалтгүйг нь наад хэлээрэй.
19. Нэг бол (гүй бол, эс бол) би кинонд явна, нэг бол (гүй бол, эс бол) Доржийнд очно.
20. Гүй бол энэ ажлыг хий, эс бол гэртээ харь.

Арван дөрөвдүгээр хичээл

1. Асан (их) хүйтэн болдог юм гэ; Ийм хүйтэнд хүн мал гадаа явж чадаагүй? – Чадалгүй яах вэ.
2. Өвөл хүйтэн байдаг үү? – Их хүйтэн. Монголд өвлийн дундаж хүйтэн 35° байдаг. Үр тариа боловсорч урт хурдаг.
3. Ягаад гэж нэрлэдэг билээ? – Ягаад гэвэл намрын тэнгэр сайхан цөлмэг.
4. Монголчууд намрыг яаж нэрлэдэг вэ? – Налтар намар гэж нэрлэдэг.
5. Зун дулаан байдаг үү? – Зун халуун байдаг, заримдаа их бороо ордог.
6. Хүнсний ногоо тарина.
7. Хавар намар ажил хийдгийг та мэдэх үү? – Хавар газар хагалж, үр тариа, хаврын тэнгэр ямар ажил хийдгийг та мэдэх үү?
8. Хаврын тэнгэр ямар байдаг вэ? – Хаврын тэнгэр хувирч байдаг.
9. Хавар намар ажил хийдгийг та мэдэх үү? – Хавар газар хагалж, үр тариа, хүнсний ногоо тарина.
10. Зун дулаан байдаг үү? – Зун халуун байдаг, заримдаа их бороо ордог.
11. Ягаад гэж нэрлэдэг билээ? – Ягаад гэвэл намрын тэнгэр сайхан цөлмэг.
12. Өвөл хүйтэн байдаг үү? – Их хүйтэн. Монголд өвлийн дундаж хүйтэн 35° (градус) байна. Заримдаа (цельсийн) хасах 50 градус хүртэл хүйтэн болдог.
13. Асан (их) хүйтэн болдог юм гэ; Ийм хүйтэнд хүн мал гадаа явж чадаагүй? – Чадалгүй яах вэ.

Арван тавдугаар хичээл

1. Улаанбаатар хот Төв Азийн цээжид оршдог БНМУ–ын (Монгол улсын) нийслэл юм.
 2. Энэ хот бол БНМУ–ын улс төр, эдийн засаг, соёл, шинжлэх ухааны төв.
 3. Хотын төвд уудам талбайтай. Энэ талбайг Сүхбаатарын талбай гэдэг.
 4. Улаанбаатар далайгаас дээш 1300 метр өндөр газар оршдог.
 5. Сүхбаатарын талбайн эргэн тойрон янз бүрийн албан газрын барилга байдаг.
 6. Хойно (ард талд) нь засгийн (газрын) ордон бий.
 7. Засагийн газарын ордонд Монголын ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, түүний дарга, ехөнхий сайд ажлаа явуулдаг.
 8. Улаанбаатар хөл ихтэй хот. Одоо 800 000 (найман бум) орчим хүнтэй.
- * * *
9. Хотын хойно (хойт хэсэгт) юу байдаг вэ?
 10. Хойт хэсэгт ихэнхдээ гэрийн хороололын олон хашаа байшин.
 11. Баруун хэсэгт нь ямар ямар барилга бий вэ?
 12. Баруун хэсэгт нь Монголын Үйлдвэрчнийн Эвлэлийн соёлын ордон бий.
 13. Урд (өмнө) талд нь Богд уулын нэг том аманд Хөдөө аж ахуйн их сургууль байдаг.
 14. Манайх бүх хүнсний юмыг «Далай ээж» захаас авдаг. Тэндэхийн хүнсний бараа шинэхэн, чанартай байдаг.
 15. Тэр өндөр сүмд байдаг бурханыг Мэгзэд Жанрайсиг гэж монголчууд нэрлэдэг. Тэр бол Авалокетишвара бодисадвагийн төвд нэр юм даа.
 16. Тэнд ямар ч албан газар байхгүй, дандаа захын наймааны мухлагууд байдаг юм.
 17. Дээр үед «Барилгачидын соёлын ордон» гэж байсан. Тэнд одоо юу байрлаж байна?
 18. Тэнд одоо «Чингис» пивоны үйлдвэр байрладаг юм шиг байна билээ.

Үйл үгийн нөхцөлийн орлого

Tables of Verb Classes

A: Formation of *converba imperfecti* and of causatives

Үйл үгийн ж/ч (жээ/чээ) нөхцөлийн орлого

Шифр Class No.	Орчин үеийн монгол хэлэнд In present-day Mongolian		Орчин цагийн «Үсгийндүрэм»-д In modern orthography		Шалгуур Distinctive feature	Үсгийн дүрэмд авах нөхцөл Suffix according to orthogr.	Үсгийн дүрэмд нөхцөлийг бичих жишээ Examples according to orthography
	Үйл үндсэний төгсгөл Stem finals	Авах нөхцөл Suffix	Үйл үндсэний төгсгөл Stem finals	Үйлдүүлэх хэвд авах дагавар Causative suffix			
Э1	Урт, хос эгшиг	Ф ⁱ	Урт, хос эгшиг	-лга ⁴	ж	-ж, -жээ	сууж, байж, тааж, хийж, нүүж
	su:-, bæ ³ :-, ta:-, χi:-, nü:-		суу-, бай-, таа-, хий-, нүү-	суулга-, байлга-, таалга-, хийлгэ-, нүүлгэ-			
Э2.1	Богино эгшиг	Ф ⁱ	Богино эгшиг	-уул/-үүл, -аа/-гаа	ж	-ж, -жээ	
	nerel ^c , ɔr ³ χ ⁱ -, xarav ⁱ -, örog ^o -, ɔɣ ² -, su:ɣ ² -, ürg ^c -, un ⁴ -, an ⁴ -		нэрлэ-, орхи-, харва-, өргө-, олго-, суулга-, үргэ-, уна-, ана-	нэрлүүл-, орхиул-, харвуул-, өргүүл-, олгуул-, суулгуул-, үргээ-, унаагаа-, анаагаа-			нэрлэж, орхиж, харваж, өргөж, олгож, суулгаж, анаагаж, унаагаж
Э2.2	Хэт богино эгшиг	Ф ⁱ	Гийгүүлэгч ц, з, д, т, х:	-уул/-үүл, -аа ⁴	ж	-Э+ж, -жээ	
	buc ⁴ -, xac ⁴ -, bɔd ⁴ -, бүт ⁴ -, bɔx ⁴ -, med ^c -, unt ⁴ -		буц-, хаз-, бод-, бүт-, цох-, мэд-, унт-	буцаа-, хазуул-, бодуул-, бүтээ-, цохуул-, мэдүүл-, унтуул-			буцаж, хазаж, бодож, бүтэж, цохож, мэдэж, унтаж
Э2.3	Хэт богино эгшиг	Ф ⁱ	Гийгүүлэгч ж, ч, ш, хь:	-уул/-үүл, -аа ⁴	ж	-Иж, -жээ	
	biɣ ⁱ -, ɔɣ ⁱ -, χögɣ ⁱ -, unɣ ⁱ -, daχ ⁱ -		бич-, оч-, хөгж-, унш-, дахь-	бичүүл-, очуул-, хөгжөө-, хөгжүүл-, уншуул-, дахиул-			бичиж, очиж, хөгжиж, уншиж, дахиж
Э2.4	Хэт богино эгшиг	Ф ⁱ	Гийгүүлэгч р, рь, в, вь, г, гь, л, ль, м, мь, нь:	-уул/-үүл, -аа ⁴	ж (ч*)	-ж, -жээ	
	xar ⁴ -, xar ⁴ -, jav ⁴ -, tav ⁴ -, teg ^c -, fu:g ⁴ -, xam ⁴ -, xum ⁴ -, al ⁴ -, bɔl ⁴ -, bɔɔvɔsɔr ⁴ -, ser ^c -, tan ⁴ -		хар-, харь-, яв-, тавь-, тэг-, шуугь-, хам-, хумь-, ал-, боль-, боловсор-, сэр-, тань-	харуул-, хариул-, явуул-, тавиул-, тэгүүл-, шуугиул-, хамуул-, хумиул-, алуул-, болиул-, боловсруул-, сэрээ-			харж, харьж, явж, тэгж, шуугьж, хамж, хумьж, алж, больж, боловсорч* (*тайлагдал exception)

Э2.5	Хэт богино эгшиг	ᠳᠦ	Гийгүүлэгч С:	-уул/-үүл, -аа ⁴	ж	-Э+ж, -жээ
	χüs ^c -, xas ^c -, as ^c -, χes ^c -, xus ^c -		χүс-, хас-, ас-, хэс-, хус-	хусуул-, хасуул-, асаа-, хэсүүл-		хүсэж, хасаж, асаж, хэсэж, хусаж
Г1.	Гийгүүлэгч	ᠳᠦ	Гийгүүлэгч -л:	-га ⁴	ж	-ж, -жээ
	bol-, ɔl-, sal-, ner ^c lü:l-, ɔrχu:l-, biʃü:l-, unʃu:l-, χögᠳᠦ:l-, xusu:l-		бол-, ол-, сал-, (нэрлүүл-, орхиул-, бичүүл-, уншуул-, хөгжүүл-, хусуул)	болго-, олго-, салга-		болж, олж, салж, нэрлүүлж, орхиулж, бичүүлж, уншуулж, хөгжүүлж, хүсүүлж
Г2.	Гийгүүлэгч	ʃᠢ	Гийгүүлэгч -р:	-га ⁴	ч	-ч, -чээ
	γar-, χür-, sur-, χör-		гар-, хүр-, сур-, хөр-	гарга-, хүргэ-, сурга-, хөргө-		гарч, хүрч, сурч, хөрч
Г3.	Гийгүүлэгч	ʃᠢ	Гийгүүлэгч -с:	-га ⁴	ч (ж**)	-ч, -чээ
	bos-, nis-, sɔn ^c s-, tög ^o s-, dus-, bay ^c s-, ur ^c s-, iχ ^c s-		бос-, нис-, сонс-, төгс-, дуус-, урс-, багас-, ихэс-	босго-, нисгэ-, төгөсгө-, дуусга-, сонсго-, урсга-, багасга-, ихэсгэ-		босч, нисч, сонсч, төгсч, дуусч, урсч, багасч, ихэсч (**тайлагдал exception)
Г4.	Гийгүүлэгч	ᠳᠦ	Гийгүүлэгч -д:	-уул/-үүл, -га ⁴ /-ха ⁴	ж	-Э+ж, -жээ
	ʦad-, bel ^c d-, χöl ^c d-, üil ^c d-		цад-, бэлд-, холд-, үйлд-	цагга-, үйлдүүл-, бэлтгэ-, холдуул-, холтго-		цадаж, цаджээ, бэлдэж, бэлджээ, холдож, холджээ, үйлдэж, үйлджээ
Г5.	Гийгүүлэгч	ʃᠢ	Гийгүүлэгч -в:	-(х)уул	ч	-ч, -чээ
	av-		ав-	авхуул-		авч, авчээ
Г6.	Гийгүүлэгч	ʃᠢ	Гийгүүлэгч -г:	-үүл	ч	-ч, -чээ
	ög-		өг-	өгүүл-		өгч, өгчээ
Г7.-	Гийгүүлэгч	ᠳᠦ	Гийгүүлэгч -н:	-га, -гаа, -ээ, -аа, -уул/-үүл	ж	-Э+ж, -жээ
	sun-, tun-, ʃin-, xan-		суна-, туна, чинэ, хана-	сунга-, сунаа-, тунгаа-, тунаа-, тунуул-, чинээ-, чинүүл-, ханаа-, хануул-, ханга-		сунаж, сунажээ, тунаж, тунажээ, чинэж, чинэжээ, ханаж, ханажээ

*/** Тайлагдал – Exception:

ж, ч хоёр нөхцөлийн давтамж ба дуудлагын аналогийн учраар ж, ч нөхцөлүүд солигдох, сэлгэх явдал цөөн үгэнд тохиолдоно.

The suffixes ж, ч are used irregularly with some stems or they can also alternate due to analogy and frequent repetition.

B: Other verb forms

Үйл үгийн ж/ч (жээ/чээ) гээс бусад нөхцөлийг бичих дүрэм

(Э = эгшиг/vowel; Г = гийгүүдэгч/consonant)

Шифр Class No.	Орчин цагийн «үсгийн дүрэм»-д үйл үгийн төгсгөл Verb finals in present-day orthography	нөхцөл, бичих жишээ suffixes, examples			
		эгшгээр эхэлсэн beginning in -V	эгшигт гийгүүдэгчээр эхэлсэн нөхцөлүүд ба -х, -хлаар ⁴ beginning in -C: m, n, g, l, b, v, and -х, -хлаар ¹		заримдаг гийгүүдэгчээр эхэлсэн beginning in -C: s, d, t, z
		-аад ⁴ , аа ⁴ , -уул/-үүл	-на ⁴ , -бал ⁴ , -вал ⁴ , -магц ⁴ , -га ⁴ , лаа ⁴	-в, -н, -х, -гч, -хлаар ⁴ , -нгуут ² , -нгаа ⁴ , -лд, -лц, -гд	-сан ⁴ , -даг ⁴ , -саар ⁴ , -тал ⁴ , -зана ⁴ , -схий
Э1	суу-, нүү-, бай-	суугаад, нүүгээд, байгаад	сууна, суувал, суумагц, суулаа, байлга-, нүүлгэ-	суув, суун, суух, суугч, суухлаар, суунгуут, суунгаа, суулц-	суусан, суудаг, суусаар, суутал, суузана, суусхий-
Э2.1	нэрлэ-, орхи-, өргө-, олго-, суулга-	нэрлээд, нэрлүүл-, орхиод, орхиул-, олгоод, суулгаад	нэрлэнэ, нэрлэвэл, нэрлэлээ, орхилоо, нэрлэмэгц	нэрлэв, нэрлэн, нэрлэх, нэрлэгч, нэрлэхлээр, нэрлэнгүүт, нэрлэнгээ, нэрлэлц-, нэрлэгд-	нэрлэсэн, орхисон, орхидог, орхисоор, орхитол, орхизоно, орхисхий-
Э2.2	а) Эц, Эз, Эд, Эт, Эх				
	буц-, хаз-, мэд-, бүг-, цох-	буцаад, буцаагүй, буцаа-, мэдээд, бүтээд,	буцна, буцвал, буцмагц, буцлаа, бүтнэ, бүтвэл, бүтмэгц, бүтлээ	буцав, мэдэв, мэдэн, мэдэгч, мэдэхлээр, мэдэнгүүт, мэдэнгээ, мэдэлц-, мэдэгд-	буцсан, мэдсэн, мэддэг, мэдсээр, мэдтэл, мэдээнэ
	б) Гц, Гз, Гт, Гд, Гх				
	суулц-, уулз-, үзэгд, тогт-, түлх-, унт-	суулцаад, суулцаагүй, үзэгдээд, үзэгдээгүй, түлхээд, ... унтаад,	уулзана, уулзвал, уулзмагц, уулзлаа, үзэгдэнэ, тогтоно, суулцана, түлхэнэ, унтана,	суулцав, уулзав, уулзан, уулзах, уулзагч, уулзахлаар, уулзангуут, уулзангаа, уулзалд	суулцсан, суулцдаг, суулцтал, тогтсон, тогтдог, тогттол, тогтзоно, тогтосхий
Э2.3	а) Эж, Эч, Эш, Эхь				
	хож-, бич-, таш-, цохь-	хожоод, хожоогүй, хожуул, бичээд, бичээгүй, бичүүл, ташаад, цохиод, цохиогүй, цохиул-	хожно, бичнэ, ташна, цохино, хожвол, ташвал, цохивол, цохимогц, цохилоо, хожлоо	хожив, бичив, ташив, цохив, хожих, хожигч, хожихлоор, хожингуут, хожингоо, хожилц-, хожигд-	хожсон, хождог, хожсоор, хожтол, хожтол, бичээнэ, бичисхий-, хохисон, цохидог, цохисоор, цохитол, цохизоно, цохисхий,
	б) Гж, Гч, Гш				
	хөгж-, агч-, унш-, тогш-, орш-	хөгжөөд, хөгжөөгүй-, хөгжүүл-, уншаад, уншаагүй, уншуул-, оршоод	хөгжинэ, агчина, уншина, тогшино, оршино, уншвал, уншмагц, уншлаа,	хөгжив, хөгжин, хөгжих, хөгжигч, хөгжихлөөр, хөгжингүүт, уншингаа, уншилц-,	хөгжсөн, хөгждөг, хөгжсөөр, хөгжтөл, уншана, уншисхий, тогшисхий,

Г5, -В	В				
	ав-	аваад, аваагүй, авхуул	авна, авбал, авмагц, авлаа	авав, аван, авах, авагч, авахлаар, авангууг, авангаа, авалц-	авсан, авдаг, авсаар, автал, авзана, авсхий
Г6, -Г	Г				
	өг-	өгөөд, өгөөгүй, өгүүл	өгнө, өгвөл, өгмөгц, өглөө	өгөв, өгөн, өгөх, өгөхлөөр, өгөнгүүт, өгөнгөө, өгөлц-	өгсөн, өгдөг, өгсөөр, өгтөл, өгзөнө, өгсхий
Г7, -Н	Н				
	суна-, туна-	сунаад, сунаагүй	сунана, тунана, сунавал, сунамагц, сунга, тунгаа, суналаа, туналаа	сунав, сунан, сунах, сунахлаар, сунангуут, сунангаа, суналц-	сунасан, сунадаг, сунасаар, сунатал, сунасхий

ХЭЛ ЗҮЙН НЭР ТОМЬЁОНЫ ХЭЛХЭЭС

Index of Grammatical Terms

A

abbreviated enumeration (энэ тэр = etc.)
1,14; (зэрэг = etc.) 5,13
ablative 2,2c; 2,15; 7,1; 15,1a
ablative of pronouns 2,2c
accusative 2,2b; 9,4c
 pronouns 2,2b
 plus the verb 'to say' 11,10
accusative of pronouns 2,2b
accusative plus the verb 'to say' 11,10
adjective 1,2; 1,4
 derivation 13,2
 deverbal adjectives 6,5; 8,8; 12,9
 verbs derived from adjectives 7,6; 12,4
adjective (qualitative noun) in sociative as a
 predicate 12,16
approximate numerals 14,2b

B

benedictive 12,10

C

capital letters 2,19
cardinal numerals 2,5
cardinal points 15,10
cases 1,3; 2,2; 8,3; 9,4; 13,3; 15,1
 double cases 9,4b; 15,1d
causatives 7,5; 11,3; 12,3
cause 6,19
clause
 conditional clauses 9,16
 negative dependent clause 10,9
 object clause 9,18
 temporal clause 13,4
collective numerals 3,4
collectives 3,1; 4,2
colloquial style 14,9
comparison 2,15; 9,17
composite tenses 2,10; 7,8; 8,9
concessive 14,4
condition 8,5
conditional

 conditional 15,6
 conditional clauses 9,16
 converbum conditionale 8,5
conditional 15,6
conditional clauses 9,16
converbs
 converbum abtemporale 10,7
 converbum comparativum 13,4
 converbum conditionale 8,5
 converbum imperfecti 2,10
 converbum modale 7,9; 14,3
 converbum perfecti 5,7; 11,4
 converbum successivum 13,4
 converbum terminale 10,5
 converbum perfecti of бол- 6,18
 converbum perfecti and converbium
 imperfecti – syntactic differences 13,7
cooperative verbs (verba cooperativa) 2,8

D

dative-locative 1,3b; 3,11; 7,1; 9,4a; 15,2a
 nomen futuri in dative-locative 7,11; 10,8c
dative-locative plus дуртай, дургүй 6,14
dative-locative plus хэрэгтэй, хэрэггүй 6,15
dative-locative of pronouns 2,2a
days of the week 5,9
demonstrative pronouns 1,6
derivation of nouns from adverbs 9,1
derivation of adjectives 13,2
deverbal adjectives 6,5; 8,8; 12,9
deverbal suffixes 2,8
direct speech 6,17; 7,14a
direction, place and the cardinal points 15,10
double cases 9,4b; 15,1d
doubts about a past action 10,4
duration
 in the past 2,10b; 7,8a; 8,9
 in the present 2,10a
 intensity or duration of an action 9,9
 prolonged action 8,7b
 short duration 8,7a; 12,12

E

echo words 9,2
either – or 14,8
elision of the predicate 11,4
emphasis 4,19
enclitic form of the 3rd person pronoun
нь 2,4; 4,18; 5,14; 6,12; 9,10e; 9,13b; 10,5;
11,7a; 13,4; 13,8
enclitic possessive pronouns 4,4
enumeration
 abbreviated enumeration (*энэ тэр =*
 etc.) 1,14; (*зэрэг = etc.*) 5,13

F

foregrounding particles 5,14; 6,21a; 10,13a
future – immediate 12,11
future noun (nomen futuri) 2,12; 3,13; 4,15;
6,11; 8,10; 9,10; 10,8; 11,5; 15,8

G

generic number 1,2
genitive 1,3a; 7,1; 8,3
 independent form 13,1

H

habitual action 2,13; 9,11

I

immediate future 12,11
immediately preceding action 14,6
imperative 3,5; 4,10
imperative forms for an action of short
 duration 12,12
increasing the degree or the quality 13,6
independent forms of possessive pronouns 2,3
independent forms of the genitive 13,1
instrumental 5,3; 7,1; 8,3; 13,3; 15,1c
intensity or duration of an action 9,9
interrogative pronouns 1,9

L

last syllable vowel of the verbal stem 4,11
lexical units – formation 5,1
limiting the number 4,8

M

manner of communication (quotation verb)
 2,20
months 5,10

N

negated nomen usus 4,13
negation 1,13; 4,10; 5,5; 5,6; 6,8; 6,9
negation of the imperative and prescriptive
 4,10

negation of the past tense 5,5; 6,8
negation of the present tense 5,6; 6,9
negative dependent clause 10,9
negative indefinite pronouns 4,6
nomen (see also 'noun')
 negated nomen usus 4,13; 10,9
 nomen futuri 2,12; 3,13; 4,15; 6,11; 8,10;
 9,10; 10,8; 11,5; 15,5; 15,8
 nomen futuri in dative-locative 7,11;
 10,8c
 nomen futuri plus *гэж байна* 8,10c
 nomen futuri plus *дуртай, дургүй,*
 хэрэгтэй, хэрэггүй 6,13
 nomen futuri plus *нь* 6,12; 9,10e
 nomen imperfecti 4,12; 10,6
 nomen imperfecti of some verbs 6,7
 nomen perfecti 2,10b; 2,11; 9,12; 11,7;
 12,13; 13,5
 nomen perfecti + *чинь* 12,13
 nomen usus 2,13; 9,11
 nomen usus + *бол-* 10,10
nominal sentence 1,11; 2,14
noun

 adjective (qualitative noun) in sociative
 case as a predicate 12,16
 case forms of nouns and pronouns 2,2
 future noun (nomen futuri) 2,12; 3,13;
 4,15; 6,11; 8,10; 9,10; 10,8; 11,5; 15,8
 noun in an adverbial function 12,15
 noun of the imperfect (nomen
 imperfecti) 4,12
 nouns derived from adverbs 6,1
 nouns 1,2
 verbal noun + *болов уу?* (colloquial *бол*
 уу?) 15,7
 verbal noun in *-л* with negative particle
 7,10
 verbal noun indicating habitual action
 (nomen usus) 2,13; 7,8b
 verbal noun of the future (nomen
 futuri) 2,12; 3,13; 4,15; 6,11; 8,10; 9,10;
 10,8; 11,5; 15,8
 verbal noun of the perfect (nomen
 perfecti) 2,10b; 2,11
 verbal nouns as attributes 3,13; 6,6; 7,12
noun in an adverbial function 12,15
noun of the imperfect (nomen imperfecti)
 4,12
nouns derived from adverbs 6,1
nouns 1,2
number
 generic number 1,2
 partial number 1,2; 2,1; 5,2; 8,1; 9,3; 12,1
 plural 1,2
 singular 1,2

numerals 1,2; 1,5; 2,5; 2,6; 5,11; 8,4; 9,6; 10,2;
12,2; 14,2; 15,3
approximate numerals 14,2b
cardinal numerals 1,5; 2,5
collective numerals 3,4
limiting the number 4,8
numeral *xoēp* after a pair of nouns
(‘and’) 4,17
numerals 10 – 100 4,7
numerals 100 – 1,000,000 7,3
numerals 10,000 – 1,000,000,000 15,3
ordinal numerals 2,6
repetition of numerals 6,20

O

object clause 9,11; 9,18; 11,7c; 13,5
optative 15,4
order of words in a sentence 2,16
ordinal numerals 2,6

P

pair words 11,1
pairing words 3,10; 4,16
parallel action 14,5
partial number 1,2; 2,1; 5,2; 8,1; 9,3; 12,1
particle *юм* (‘thing, something’)
in a nominal phrase 3,8
in a nominal sentence 3,7
particles 2,18; 6,21; 9,19; 8,12; 10,13;
11,11
particle indicating the subject 5,14; 6,21a
particle indicating the object 10,13a
passive voice 12,5
perfect converb of *бол-* 6,18
perfective action 12,8
perfectum futuri 15,5
personal pronouns 1,7
phonetics 1,1
phrases with postponed *зарим* 13,8
phrases with postponed *цөм, бгүд* 13,8
planets 5,9
plural 1,2
plural verbs (verba pluritativa) 2,8
polite negative question 6,11
possession 3,11
possessive pronouns 1,8; 2,3
possessive suffix *-aa*⁴ 4,5
postposition after nomen perfecti 6,10
postpositions 3,2; 4,3; 5,4; 7,2; 8,2; 9,5; 10,1;
11,2; 14,1; 15,2
postpositions after verbal nouns 9,13
potential 10,3
precativ 9,7
predicate for a rational subject 10,12
prescriptive 4,9; 4,10

presens imperfecti 2,9; 11,6
presens perfecti 3,6; 10,4
present tense of the imperfect (presens
imperfecti) 2,9; 11,6
present tense of the perfect (presens perfecti)
3,6; 10,4
preteritum imperfecti 9,8
preteritum perfecti 7,7
prohibition 12,7
pronouns
ablative of pronouns 2,2c
accusative of pronouns 2,2b
dative-locative of pronouns 2,2a
demonstrative pronouns 1,6
enclitic form of the 3rd person
pronoun *нб* 2,4; 4,18; 5,14; 6,12; 9,10e;
9,13b; 10,5; 11,7a; 13,4; 13,8
enclitic possessive pronouns 4,4
instrumental of personal pronouns 5,3
interrogative pronouns 1,9
negative indefinite pronouns 4,6
personal pronouns 1,7
possessive pronouns 1,8; 2,3
reflexive pronoun 6,2
sociative of pronouns 2,2d
pronunciation 1,1
purpose 14,7

Q

qualitative noun – see adjective
question 1,12; 6,11
quick completion of an action (verba
intensiva) 8,6
quotation verb 2,17; 2,20; 7,14a; 9,15

R

reflexive pronoun 6,2
refusal 12,7
regular action in the past 7,8b
repetition of numerals 6,20

S

short and long duration of action 8,7
simple present tense of the imperfect
(presens imperfecti) 2,9
singular 1,2
sociative 2,2d; 3,11; 6,3; 8,3; 12,16; 15,1b
sociative of pronouns 2,2d
subject indicating particle 5,14
substantive – see noun
superlative 7,4

T

temporal clause 13,4

tense

composite tenses 2,10

negation of the past tense 5,5; 6,8

negation of the present tense 5,6; 6,9

present tense of the perfect (presens perfecti) 3,6

time in hours 5,12

V

verb classes 2,7

verb of existence (to be) 1,10

verb *э-* 2,17; 2,20; in direct speech 6,17;7,14a; 9,15; after *nomen futuri* 7,14b; 14,7*verba cooperativa* 2,8*verba deminutiva* 12,6*verba intensiva* 8,6; 12,8*verba pluritativa* 2,8*verba vicaria* 3,12; 10,11; 11,8

verbal noun (see also 'nomen', 'noun')

verbal noun + *болгов уу?* (colloquial *бол уу?*) 15,7verbal noun in *-л* with negative particle 7,10verbal noun indicating habitual action
(*nomen usus*) 2,13verbal noun of the future (*nomen futuri*) 2,12;

3,13; 4,15; 6,11; 8,10; 9,10; 10,8; 11,5; 15,8

verbal noun of the perfect (*nomen perfecti*)
2,10b; 2,11

verbal nouns as attributes 3,13; 6,6; 7,12

verbal phrases 4,14; 5,8; 6,16; 7,13; 8,11; 9,14;
11,9; 12,14

verbal stem vowel – elision 4,11

verbs derived from adjectives 7,6; 12,4

vocative 3,3

voluntative 6,4; 8,7a

W

word order 3,9

Бүтээвэр, хэлзүйжсэн үг, сул үгийн хэлхээс

Index of morphemes and grammatical words and particles

А

- аа⁴ 8,12e; 9,19b; 11,11b (emphasis)
- аа⁴ 3,3 (vocative); 6,4; 10,13c (after verb forms)
- аа⁴ 4,12; 6,7; 10,6 (*nomen imperfecti*)
- аа⁴ 4,5; 7,11; 9,13b; 10,4; 10,5; 10,8d; 11,5a; 12,3a; 13,4; 15,8; 15,10c (possessive)
- аад⁴ 5,7; 12,12 (*converbum perfecti*) + л 8,7; + яах вэ 12,7
- аад⁴ 14,2b (numerals)
- аадах⁴ 12,12
- аадахъя 8,7
- аар⁴ 5,3
- аарай⁴ (-ээрэй, -оорой, -өөрэй) 4,9
- аас⁴ 2,2c
- аасай⁴ (-ээсэй, -оосой, -өөсэй) 15,4
- аач⁴ 9,7
- аван, аваад 10,1
- ан 3,4

Б

- байлгүй 15,9
- байх(аа) 8,12b
- билүү 10,13b
- битгий 4,10
- биш 1,13; 4,6
- билээ 9,19a; 10,13b
- бодвол 9,17
- бол- 8,10; 10,10; 11,5c
- бол 6,21a; 8,5; 10,13a; 11,11a; 14,8
- болбол 8,5
- болов уу?/бол уу? 15,7
- болоод 6,18
- бөгөөд 12,14b
- бусад 8,2
- бүгд 13,8b

В

- в 7,7; 13,2a
- вал⁴/-бал⁴ 8,5
- втар⁴ 13,2b

Г

- г 2,2b (accusative)
- г 14,4 (concessive)
- га-⁴ 7,6a; 11,3; 12,3a; 12,4
- гаа⁴ 12,3a
- гадна 11,5b
- гаран, гараад 14,2b
- гаруй 14,2b
- гд- 12,5
- ггун/-ггүн 12,10
- гүй 1,10; 1,13; 4,13; 6,5
- гэ- 2,17; 2,20; 6,17; 7,14; 9,15; 11,10; 14,7
- гэвэл 9,15b
- гэж байна 8,10c
- гэсэн юм 7,14b
- гээд байгаа юм 8,10c

Д

- д 2,1; 5,2; 9,3 (partial number)
- д 1,3b (locative)
- д- 7,6; 12,4; 12,5 (verb formation)
- даа⁴ 4,19
- даг⁴ 2,13; 3,7
- даг⁴ бол- 10,10
- даг⁴-гүй 4,13
- даг⁴ юм 3,7
- дараа 5,4
- дахь/-дахи 5,9
- дор (доор) 3,2
- дотор 3,2; 8,2
- дунд 7,2
- дугаар/дүгээр (-р) 2,6
- дуртай, дургүй 6,13; 6,14
- дэх/-дэхи 5,9
- дэргэд 3,2
- дээр 3,2; 7,2; 15,2a

Е

- е 6,4
- ё 6,4
- ёстой 8,10a

Ж

-ж/-ч 2,10а; 9,2; 9,8
 -ж/-ч + л 8,7
 -ж/-ч барь- 9,2
 -жээ/-чээ 8,6; 9,8

З

з- 9,2
 зарим 13,8а
 -зна- 12,6
 зэрэг (= etc.) 5,13

И

-иар, -иор 5,3
 -иарай/-иорой 4,9
 -иас 2,2с
 -ий /-ы 1,3а
 -ийг/-ыг 2,2б; 9,4с
 -ийн/-ын 1,3а
 ингэ- 10,11

Л

л 2,18б; 4,8; 6,21с; 8,7; 9,9
 л байна 8,7
 -л 7,10; + -гүй 10,9
 -лаа⁴ 3,6; 7,7; 8,6; 10,4; 10,13с; 12,11
 -лга⁴ 11,3; 12,3а
 -лт-гүй 12,7
 -луу/-лүү 4,3
 -лц- 2,8

М

м- 9,2
 -маар⁴ 6,5; 8,8; 12,9
 минь 9,4с
 -мз 10,3

Н

-н 7,9; 14,3 (*converbum modale*)
 -н 2,1; 9,3; 12,1 (noun final)
 -н 1,5; 2,5; 4,7; 7,3 (numeral final)
 -н 1,3а (G.)
 -н- 8,4
 -н(г) 12,1
 -на⁴ 1,10; 2,9
 наана 8,2
 -нгаа⁴ 14,5
 -нгуут (нь)/-нгүүт (нь) 14,6
 -нгуут/-нгүүт 14,6
 -нгуутаа/-нгүүтээ 14,6
 -нд 1,3б
 нөгөө, нөгөөх 14,9
 нь 2,4; 4,18; 5,14; 6,12; 9,10е; 9,13б; 10,5;
 11,7а; 13,4; 13,8; 14,6
 нэг бол 14,8

О

-оодохъё 8,7
 орчим 7,2; 14,2б

Ө

өмнө 5,4; 7,2; 9,13б; 10,1
 өмнөөс 14,1
 -өөдөхье 8,7
 өөрөө 6,2

Р

-руу/-рүү 4,3

С

-с- 7,6а; 12,4
 -саар⁴ 10,7
 сан⁴ 8,12а; 15,5
 -сан⁴ 2,10б; 2,11; 3,7; 8,6
 -сан⁴ нь 11,7а
 -сан⁴ ч 11,7б
 -сан⁴ чинь 12,13
 -сан⁴ юм 3,7
 -сан⁴ бил үү? 10,4

Т

-т 1,3б
 -т- 12,4; 12,5
 -тай³ 2,2д
 -тай бол- 8,3
 -тал⁴ 10,5
 төдийгүй 11,2
 төлөө 14,7
 тусам, тусмаа 13,6
 тул(д) 14,7
 тутам 13,6
 тухай 3,2
 тэг- 3,12а

У

улс/улсууд 4,1
 уу/үү 1,12
 -ууд/-үүд 5,2; 8,1; 12,1
 -уул/-үүл 7,5; 7,6б; 11,3
 -уул[аа(н)]/-үүл[ээ(н)] 3,4
 -ууштай/-үүштэй 12,9

Ү

үгүй 1,13
 үгүй бол 14,8

Х

-х 2,12; 7,11 (*nomen futuri*); + аа⁴ 11,5а;
 + бол- 8,10б; 11,5с; -гүй 10,9; + гэж 14,7;
 + сан⁴ 15,5; + юм сан 15,5
 -х (-хь, -хи) 2,3; 3,1; 6,1; 9,1а; 13,1 (nominal suffix)

-хаар⁴ 13,4; 14,7
хавиар 15,2b
хавьд 15,2b
хажууд 3,2
хамгийн 7,4
хамт 7,2
-хан⁴ 1,1.20; 1,4; 4,8; 9,1b; 15,10d
-хан⁴ 4,2 (collectives)
-хгүй бол 8,5
-хи 9,1a
-хлаар⁴ 13,4
хойш 5,4; 9,5
-хтай зэрэг 13,4
хүн 10,12
хүртэл 5,4
хэрэгтэй, хэрэггүй 6,13; 6,15
хэрэв, хэрвээ 8,5
хэдэн 14,2a
-хь 9,1a

Ц
цаана 8,2
цааш 8,2
-цгаа- 2,8
цөм 13,8a
цуг 9,5

Ч
ч 2,18a; 4,6; 6,21b; 8,12d; 11,7b; 11,11b
ч гэсэн 8,12c
-ч 2,10a; 9,2;
чинь 9,4c; 12,13
-чих 8,6; 12,8
-чих + -жээ- 8,6
-чих + -лаа⁴ 8,6
-чих + -сан⁴ 8,6

Ш
шив 9,14
шиг 9,5; 9,13a
шүү 4,19

Ъ
-ъё/-ъё 6,4
-ья/-ья 6,4

Ы
-ы/-ий 1,3a
-ыг/-ийг 2,2b; 9,4c
-ын/-ийн 1,3a

Ь
-ье 6,4

Э
-эн 3,4
энэ тэр (= etc.) 1,14
эргэн тойрон 7,2
эс бол (эсвэл) 14,8
эс бөгөөс 14,8
эхлэн, эхлээд 10,1
-ээдэхье 8,7

Ю
юм 2,14; 3,7; 3,8; 9,13a; 10,8a; 10,12
юм сан 9,10b; 15,5
юу/юү 1,12

Я
-я 6,4
яа- 3,12b; 11,8

Чухалтай ном зүй

Select Bibliography

Grammars

- Beffa, M.-L., Hamayon, R., *Éléments de grammaire mongole*. Paris 1975, 286 pp.
Kullmann, R., Tserenpil, D., *Mongolian Grammar*. Under the Auspices of: Institute of Language and Literature, Academy of Sciences, Ulaanbaatar, Mongolia. Published by Jensco Ltd., Hong Kong 1996, XXII + 447 pp.
Poppe, N., *Khalkha-mongolische Grammatik*. Wiesbaden 1951, XII + 188 pp.
Poppe, N., *Mongolian language handbook*. Washington 1970, XV + 175 pp.
Street, J. C., *Khalkha Structure*. The Hague 1963, VII + 253 pp.

* * *

- Буянтогтох, Г., *Нийтээр эзэмших монгол хэлний дүрмийн лавлах*. Улаанбаатар 2004, 77 х.
Владимирцов, Б. Я., *Сравнительная грамматика монгольского письменного языка и халхаского наречия введение и фонетика*. Ленинград 1929, XII + 436 х.
Дамдинсүрэн, Ц., *Шинэ үсгийн дүрэм*. Улаанбаатар 1942, 80 х.
Лувсанвандан, Ш., *Орчин цагийн монгол хэлний зүй, монгол хэлний бүтэц, 1-р дэвтэр, авиа авиалбар хоёр нь*. Улаанбаатар 1967, 197 х.
Лувсанвандан, Ш., *Орчин цагийн монгол хэлний бүтэц, монгол хэлний үг нөхцөл хоёр нь*. Улаанбаатар 1968, 191 х.
Мөнх-амгалан, Ю., *Орчин цагийн монгол хэлний баймжийн ай*. Улаанбаатар 1998, 369 х.
Наделяев, В. М., *Современный монгольский язык. Фонетика и орфоэпия*. In: *Языки Сибири и Монголии (сборник научных трудов)*. АН, Новосибирск 1987, стр. 3-74.
Ринчен, Б., *Монгол бичгийн хэлний зүй, дэд дэвтэр, авиан зүй*. Улаанбаатар 1966, 402 х.
Пүрэв-очир, Б., *Орчин цагийн монгол хэлний өгүүлбэр зүй 1-2*. Улаанбаатар 2001, 308 х. Улаанбаатар 2000, 242 х.
Сүхбаатар, Ц., *Монгол хэлний найруулга зүй*. Улаанбаатар 2004, 386 х.
Төмөртогоо, Д., *Монгол хэлний түүхэн хэл зүй, түүхэн авиа зүй*. Улаанбаатар 1992, 219 х.
Цолоо, Ш., *Орчин цагийн монгол хэлний авиа зүй*. Улаанбаатар 1976, 158 х.
Чоймаа, Ш., *Монгол кирил бичгийн зөв бичих зүйн харьцуулсан судалгаа*. Улаанбаатар 2003, 109 х.

Textbooks

- Bosson, J., *Modern Mongolian. A primer and reader*. The Hague 1964, 256 pp.
Hangin, J. G., *Basic course in Mongolian*. Bloomington 1968, 15 + 208 pp.
Hangin, J. G., *Intermediate Mongolian*. Bloomington 1973, XII + 379 pp.
Hamayon, R., Suxbaatar, C., Beffa, M.-L., *Manuel de la langue Mongol*. L'Institut National des Langues et civilisations Orientales. Paris 1975, 236 pp.
Montgomery, D. C., *Mongolian Newspaper Reader*. The Hague 1969, XIII + 205 pp.
Vietze, H.-P., *Lehrbuch der mongolischen Sprache*. Leipzig 1974(2), 263 pp.

* * *

- Лувсандорж, Ж., *Монгол авианы дуудлага*. Улаанбаатар 1975, 103 х.
Пүрэв-очир, Б., *Орчин цагийн монгол хэлний дадлагын өгүүлбэр зүй*, Улаанбаатар 2001, 252 х.
Скородумова, Л. Г., *Учебник монгольского языка, Практический курс*. Улаанбаатар 1966, 249 стр.
Сувд, Ц., Нямаа, Д., *Монгол хэлний унших бичиг (Гадаадынханд зориулав)*. *Mongolian Reading Book. For Foreigners*. Монгол улсын их сургууль, УБ хот 2003, 179 (+ 5) pp.
Шагдарсүрэн, Ц., *Орчин цагийн монгол хэлний сурах бичиг. Modern Mongolian. A Textbook for foreign speakers*. МУИС, Улаанбаатар 1999, 251 х.

Dictionaries

- Hangin, Gombojab (with J. R. Krueger et alia), *A Modern Mongolian-English Dictionary*. Research Institute for Inner Asian Studies, Indiana University. 1986, XXI + 900 pp.
Lessing, F. D., *Mongolian-English Dictionary*. Berkeley and Los Angeles 1960, XV + 1217 pp.
Vietze, Hans-Peter, *Wörterbuch Deutsch-Mongolisch*. Leipzig 1987 (3), 437 pp.

* * *

- БОЛЬШОЙ АКАДЕМИЧЕСКИЙ МОНГОЛЬСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ** в четырех томах (около 70 000 слов), Москва 2001-2002, 1930 стр.
Дамбажав, И., *Сонгодог монгол бичгийн хэлний үсгийн дүрмийн монгол орос толь*. Брно 1997, 1011 х.
Дамдинсүрэн, Ц., Лувсандэндэв, А., *Орос монгол толь*. Улаанбаатар 1982, 840 х.
МОНГОЛ ХЭЛНИЙ ТОЛЬ (MONGGOL KELEN-UTOLI). Өвөр монголын ардын хэвлэлийн хороо, Чуулалт хаалга 1999, 3141 х. [монгол бичгээр, 70 000 толгой үгтэй, бичлэгийн латин галигтай, дуудлагыг ар монголын кирил үсгээр хадсан тайлбар толь].
Цэвэл, Я., *Монгол хэлний товч тайлбар толь*. Улаанбаатар 1966, 911 х. [30000 үгтэй].
Чинбат, Э., *Англи монгол толь*. Улаанбаатар 2001, 1272 х. [100 000 үгтэй].